

In dit nummer o.a.

Kroniek

Wat zullen we relativeren?
Levend water

Thema

Kerk en charisma. Nieuwe inzichten?

Rondblik

Antwoord op een vraag
Kerkelijke gastvrijheid aan de tafel van
de Here

Boek van de maand

Mooi boek over het Troostboek

Persrevue

De identiteitscrisis van de GKV
Verlangen naar meer

Nader Bekeken

Welnu, dit zegt de HEER, die jou schiep, Jakob, die jou vormde, Israël: Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen, ik heb je bij je naam geroepen, je bent van mij! Moet je door het water gaan - ik ben bij je; of door rivieren - je wordt niet meegesleurd. Moet je door het vuur gaan - het zal je niet verte- ren, de vlammen zullen je niet verschroeien.

Want ik, de HEER, ben je God, de Heilige van Israël, je redder. Voor jou geef ik Egypte als losgeld, Nubië en Seba ruil ik in tegen jou.

Jij bent zo kostbaar in mijn ogen, zo waardevol, en ik houd zo veel van je dat ik de mensheid geef in ruil voor jou, ja alle volken om jou te behouden.

Wees niet bang, want ik ben bij je.

(Jesaja 43:1-5a)

Angst. Er zijn vele dingen om bang van te zijn. Als ik met mijn kleindochter door het dorp fiets, vindt ze zware vrachtauto's eng. Angst, je hebt ze in maten en soorten. Pleinvrees, hoogtevrees, angst om mensen in vertrouwen te nemen, en de heftigste is wel de angst voor de dood, in z'n vele verschijningsvor-

Wees niet bang

men. In bovenstaande tekst lees je meer dan eens de oproep: wees niet bang. Wat is daar het geheim van?

Jakob

Welnu. Zo begint de tekst. Als je dat leest in de Bijbel, komt er een verrassing. God is boos op het volk, dat lees je in hoofdstuk 42. 'Hij stortte zijn brandende toorn over hen uit in allesverte-

rend krijgsgeweld. Ze waren omringd door vlammen, maar zagen niet in waarom, ze stonden in brand, maar trokken er geen lering uit.' Wat verwacht je dan? Er blijft van het volk niks over, een hoopje as. Maar het loopt anders.

'Welnu, dit zegt de HEER, die jou schiep, Jakob, die jou vormde, Israël: Wees niet bang, want ik zal je vrijkopen...' Snap je dat nou? God straft niet, maar verlost. Israël, nu nog in Babel, wees niet bang! Waarom niet?

Wel, God had Jakob geschapen. Jakob zelf, hij had zijn leven aan God te danken. Maar hier wordt met Jakob het volk bedoeld. Het volk uit Jakob gebo-

Schriftlicht

H. van den Berg

Nader Bekeken *colofon*

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 keer per jaar. De Stichting geeft tevens een serie Cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks Bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Ds. J. Wesseling, voorzitter
Mr. A. Niemeijer, secretaris
W.A. Dreschler, penningmeester

Redactie Nader Bekeken

Dr. H.J.C.C.J. Wilschut, eindredactie
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel/fax 050 - 5344508
E-mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. J.J. Burger, Axel
Drs. A. Capellen, Rotterdam
Prof. drs. D. Deddens, Assen
Dr. ir. H.B. Driessen, Hengelo
Ds. H. Drost, Houten
Ds. K. Folkersma, Spakenburg
Ds. G.E. Geerds, Ommen
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerk, Nijkerk
Drs. P.A. Heij, Soest
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. J. Kamphuis, Ommen
Ds. R. Kelder, Nijkerk
Ds. J.H. Kuiper, Assen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Drs. M. Nap, Leusden
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Prof. dr. F. van der Pol, Hattem
Ds. R.Th. Pos, Ommen
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoewelaken
G. Slings, Papendrecht
J. Veenstra, Emmen
Ds. J. Wesseling, Ede
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn, 's-Hertogenbosch

Vormgeving, fotografie: Studio Bert Gort BNO, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar.

Druk en Administratie: Scholma Druk bv, Postbus 7, 9780 AA Bedum. Telefoon 050-301 36 36

Cd: Nader Bekeken is ook op cd verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499.

Abonnementen: Postbus 7, 9780 AA Bedum, Telefoon 050-301 36 36. E-mail: woordenwereld@scholma.nl

Abonnementprijs	acceptgiro	machtiging
	31,85	31,10

Nader Bekeken, tevens abonn. op de cahiers	28,25	25,40
Studenten Nader Bekeken	15,00	14,00
Cahiers	6,75	6,75
Losse verkoop cahiers	8,90	8,25

Abonnees die cahiers nabestellen: 6,75 + porto

Bankrekening 39.50.36.046 Hardinxveld-Giessendam.

Het abonnement loopt per kalenderjaar; opzeggen voor 1 december.

ISSN 1380 - 3034

De Jabbok

ren. God had het volk geschapen, als een volk aan elkaar gesmeed. Door de geschiedenis heen. Hij had het uit Egypte geroepen, in de woestijn gebracht en bij de Sinaï een verbond met dat volk gesloten. Al die verschillende mensen hoorden nauw bij elkaar, door alles wat er gebeurd was in de woestijn. Jakob, dat is geen fijne naam. Jakob: hiellichten, bedrieger. Dat was hij geweest. Hij had zijn vader bedrogen, en zijn broer Esau. Hij wilde God een handje helpen, om de beloften waar te maken die God hem had gegeven. Hij wilde zélf het heft in handen nemen. Maar met zijn slimmigheid komt hij lelijk op de koffie. Hij moet vluchten uit het beloofde land, en als hij terugkomt, breekt het angstzweet hem uit (Gen. 32:8). Esau komt eraan, dat loopt verkeerd af. Hij wil zelf de touwtjes in handen hebben, maar dat wordt een angstige geschiedenis. Het loopt hem uit de hand. Dat maakt onzeker en bang.

Israël

Dan komt hij bij de rivier de Jabbok. Al zijn vrouwen en kinderen steken de rivier over, ook het vee. Maar als hij zelf wil oversteken, wordt hij tegengehouden. Een man vecht met hem. De hele nacht, tot de volgende morgen. Die man is God in een mensgestalte. Aan het eind van het gevecht raakt God zijn heup aan. Jakob zal in het vervolg mank

lopen. God laat merken dat Hij de sterkste is. Jakob werkt er wel hard aan om de zegen naar zich toe te halen. Maar hij merkt: er zijn sterkere krachten. Hij moet leren: het hangt niet van mij af, dat beloften uitkomen.

Jakob houdt zijn tegenstander vast, en wil eerst gezegend worden. Hosea 12:5 zegt dat Jakob huilend om een gunst smeekte. Wat een verandering. Eerder vroeg Jakob niets. Hij zou het zelf doen. Gevolg: een bang mannetje. Maar hij is veranderd. Hij voelt dat God hem moet helpen. God is bezig met deze man, boetseert Jakob tot een ander mens. Dan krijgt hij een andere naam: Israël, 'hij strijdt met God'. Dat had hij gedaan. Hij had zelfs gewonnen. Niet dat Jakob sterker was. Maar hij heeft God voor zich gewonnen, toen Hij smekend zich aan Hem vastklampte. Hij heeft laten zien: HERE, ik moet het van U hebben. U moet helpen. Dán krijgt Hij Gods zegen. Dán durft hij ook de ontmoeting met Esau aan.

Gods trouw

Daar herinnert God aan. Aan vroeger. Ik ben nog steeds zo. Ik ga nog steeds zo met jullie om, zoals dat eeuwen geleden al gebeurde. Israël, Ik ben toen iets moois met jullie begonnen. Zou Ik dat nu laten vallen? We hebben zoveel met elkaar gekregen in de loop van de eeuwen. Ik blijf trouw. Denk aan je verleden. Dat cirkelt om twee namen:

Jakob, de man die het zelf op een slimme manier wilde aanpakken. Een bang verhaal. En Israël: het volk geeft zich over aan God, voelt eigen zwakheid en ervaart Gods kracht. Zo ging het toch vaak? Wilden ze het zelf doen, dan werd het hun bang om het hart. Dan paste die oude naam: Jakob. Maar God heeft hen gevormd tot een volk dat Israël heet. Gaven ze zich gewonnen aan Hem, dán kwam het goed, dán hoefde je niet bang te zijn. Ik zál je vrijkopen, zegt Jesaja namens God. Hoe vaak is dat niet gebeurd? Jakob kon niet verlossen, maar toen hij Israël heette, wérd hij verlost. Met zijn gezin en zijn veestapel trekt hij naar het beloofde land. En zo heeft God vaak verlost. Door de eeuwen trouw aan zijn volk.

Bij de naam geroepen

‘Ik heb je bij je naam geroepen ...,’ zegt Jesaja. Je kunt op verschillende manieren geroepen worden. Als je naam in de wachtkamer van de dokter wordt afgeroepen, is dat onpersoonlijk. Maar als een moeder haar kind roept, hoor je daar liefde in, zorg. Zo roept God zijn volk. Een roep vol liefde. Bij de naam, heel persoonlijk. God heeft juist dit volk geroepen, uitgekozen om een bijzondere band mee te hebben.

Zo zijn wij als Gods volk gevormd. Hij is met ons aan het kneden en vormen geweest. Zo werden wij een volk, zijn gemeente, die zich gewonnen geeft aan God. Niet zelfredzaam, maar gered. In Christus. Als wij ons leven zelf onder controle willen houden, dan wordt het angstig. Maar in Christus ben je geborgen bij God. Hij roept ook ons bij onze naam. Bij de doop, ieder persoonlijk. Maar vol liefde. God kent je. Je bent geen vreemde voor Hem. God heeft de zijnen daar speciaal voor uitgekozen. We zijn van Hem, zijn eigendom. Dat zegt God tegen het volk Israël, dat zegt Hij tegen zijn gemeente en tegen jou.

Ik ben bij je

Overkomt je dan nooit eens wat? Dat zegt de HERE niet. Vers 2: ‘Moet je door het water gaan - ik ben bij je; of door rivieren - je wordt niet meege-sleurd. Moet je door het vuur gaan - het zal je niet verteren, de vlammen zullen je niet verschroeien.’ Israël zal het zwaar krijgen, op de terugtocht uit Babel. Het water zal hun tot de lippen staan, de

grond wordt heet onder de voeten. Alle reden om bang te zijn toch? Nee, want Ik ben bij je, zegt God. God is dichtbij.

Wat zegt dat, als iemand dichtbij is? Dan kun je nóg het gevoel hebben dat je er alleen voor staat. Je leeft met elkaar in één gezin. Toch kan het eenzaam voelen. De mensen die het dichtst bij je staan, lijken je niet te begrijpen. Maar God is bij je. Dat is meer, dan: Hij is bij je in de buurt. God is bij je, dan gebeurt er wat! Dat kon het volk toch weten? Toen ze door het water gingen van de Rode Zee, lag er op het juiste moment een pad. Toen ze door de rivier de Jordaan trokken, stond het water als een muur overeind; het volk kon met droge voeten door de Jordaan. En later de vrienden van Daniël in een brandende oven, dan is God met hen; dat weet het volk op dat moment nog niet, maar wij wel. Zonder schroeiplek stappen ze uit de oven.

Die God is dezelfde. Hij is met je: het water kan tot de lippen komen, maar zal je niet overspoelen. Het vuur wordt je na aan de schenen gelegd. Je wordt bang: dit red ik niet. Maar God haalt je erdoor. God is bij je, want éénmaal moest een Man het zonder God doen. In de brand van de helse kwelling. Geen hulp van boven. Aan een kruis hing Hij. Van God verlaten. Opdat wij nooit meer door Hem verlaten zouden worden. En we altijd mogen zeggen: God met ons.

Een onbegrijpelijke ruil

Hij heeft daar een wonderlijke ruil voor overgehad. God, de heilige Israëls, de Verlosser, gaat ook ruilen. ‘Voor jou geef ik Egypte als losgeld, Nubië en Seba ruil ik in tegen jou.’ Het gaat Hem om een arm volk, joden die als gevangenen in Babel zitten. Mensen die niets hebben en van wie weinig te verwachten is. Ze zijn blind en doof (42:18) voor wat God doet. Ze zien zichzelf, in hun ellende een zielig hoopje mensen. Klagerig omdat God hen vergeet. Wat moet de HERE nou met zo'n volk? Wij zouden er gauw mee klaar zijn: God moet ze maar mooi laten zitten in Babel. Dat zijn toch geen mensen waar Hij iets mee kan. Hij heeft weinig plezier aan ze beleefd.

Maar God doet anders. Je valt van de ene verbazing in de andere. Nota bene: God gaat ruilen. Hier worden drie landen genoemd. Rijke landen, met een bloeiende economie. Misschien wel rijk door bodemschatten. Of door bloeiende

Nader Bekeken inhoud

Schriftlicht

Wees niet bang 129
H. van den Berg

Kroniek

Wat zullen we relativeren? 132
P.L. Storm

Levend water 135
C. van Dijk

Thema

**Kerk en charisma.
Nieuwe inzichten?** 138
J.W. Maris

Column

Er gaat niets boven blauw 144
G. Zomer

Rondblik

Antwoord op een vraag 145
P. Niemeijer

**Kerkelijke gastvrijheid
aan de tafel van de Here** 147
P. Niemeijer

Boek van de maand

Mooi boek over het Troostboek 151
J.W. van der Jagt

Gedicht

Vrijheid, Peter van Dijk 154
G. Slings

Persrevue

**De identiteitscrisis
van de GKV** 155
Verlangen naar meer 158
P.L. Storm

handel. Hoofdstuk 45:14 zegt dat deze landen veel te bieden hebben. Wat doet de HERE? Hij zegt tegen Cyrus, koning van Perzië: jij mag die landen van mij hebben. En zo is het gebeurd. Cyrus heeft die landen later veroverd. Maar daar moet wel wat tegenover staan. God, de Heilige van Israël wil zijn volk terug. En jawel, Cyrus heeft het vrijgelaten, ze mochten weer naar Kanaän. God betaalt drie rijke landen als losgeld, om zijn volk terug te krijgen. Een hoge losprijs. Niet te begrijpen. Dit slaat alles. Dit kan helemaal niet uit. Economisch een slechte ruil, rijke landen, met sterke mensen, ruilen voor een armzalig hoopje mensen in Babel. Hoe kómt God erbij!

Liefde in het spel

Nou, zegt Hij: 'Jij bent zo kostbaar in mijn ogen, zo waardevol, en ik houd zoveel van je dat ik de mensheid geef in ruil voor jou, ja alle volken om jou te behouden.' Dát zit erachter. Er is liefde in het spel. En dan kijken ogen anders. Een jongen zít wat in zijn meisje, want hij houdt van haar. God zít wat in een volk waar iedereen aan voorbij kijkt. Hij houdt van dat volk. Het is zelfs kostbaar, de moeite waard, hooggeschat.

Anderen vertrappen het. Maar God heeft het hoog. God kijkt anders, want Hij heeft lief. Drie rijke volken, het mag Hem wat kosten! Hij moet en zal zijn volk terug. Dit is te gek voor woorden. Dwaas!, zouden wij zeggen. Maar het dwaze van God is wijzer dan de mensen, weet de apostel (1 Kor. 1:25). God heeft lief. En dus: wees niet bang. Hij is met zijn liefde een muur om je heen. Wonderlijk. Wat zijn wij voor mensen. Blind en doof. Je bent bang dat God je niks vindt, weggooit als oud vuil. Eenzaam voel je je. Mensen laten je merken dat je mislukt bent. Niemand die je nodig heeft. Het maakt onzeker en bang. Je bent je vertrouwen kwijt. Ook in broeders en zusters van de kerk. Ze deugen niet. Moet je kijken wat er in de kerk allemaal kan. Hoe mensen met elkaar omgaan. Je durft niemand te vertrouwen. Je bent zo in kerkmensen teleurgesteld, je houdt je afzijdig. Wat moet God toch beginnen met al die mensen.

Geen ruimte voor angst

Hij móet niets beginnen. Hij ís al begonnen. Hij heeft geruild! Een zalige ruil. Hij gaf voor dat armzalige hoopje mensen zijn enig Kind weg. Als losgeld.

Jezus Christus en die gekruisigd. Voor die gemeente betaalde Hij de hoogste prijs. Het heeft Hem véél gekost. Hij deed dat voor mij, en voor mensen om mij heen, die in Hem geloven. Ook die broeder die jij niet mag, is duurbetaald! Je broeder, van wie jij geen hoge pet op hebt, God heeft hem hoog in Christus! Als God nou zo naar ons kijkt, laten we dan zo ook naar onszelf en naar elkaar kijken. God wil zijn liefde kwijt aan ons om Christus' wil. Als je zo naar elkaar kijkt, dan groeit er vertrouwen, de gemeente wordt een veilig huis vol liefde. Je hoeft niet meer bang te zijn. Niet bang voor God. Hij laat je niet vallen. Je bent te kostbaar. Niet bang om af te gaan in de broederkring, bang om die ander te vertrouwen. Dat moet groeien, beschadigd vertrouwen heeft tijd nodig om te herstellen. Maar vooral geloof! Geloof in de ongelooflijke liefde van God. Dan gebeurt er een wonder. De angst verdwijnt. Want 'de liefde laat geen ruimte voor angst' (1 Joh. 4:18).

Wat zullen we relativeren?

'Laten we relativeren leren', stond wervend boven een paginagroot artikel voorop het ND-Katern van 24 maart 2006. 'Hè ja', dacht ik, toen ik dat zag, 'dat is een mooi thema voor bij mijn ochtendkoffie.' 'Gereformeerden lijken nu nog op Hells Angels', las ik toen als kleinere kop erboven. 'Ah, een komisch artikel', dacht ik toen. En niet één kolom, maar een pagina vol dit keer, dat belofde wat.

Ik vergiste me. Al wordt af en toe nog geprobeerd de toon luchtig te houden, het gaat wat moeizaam. Want de schrijver, ds. Adrian Verbree, moet iets aan ons kwijt dat hem goed hoog zit. Waarbij het relativeren ervan hem niet

langer wilde lukken. Het gaat om zijn zorg dat het relativeren binnen onze kerken niet genoeg gepraktiseerd wordt, met alle kwalijke gevolgen van dien.

Het probleem van Verbree

Wat is het probleem? Verbree kan het maar moeilijk relativeren, dat er op een soms te hoge toon gesproken wordt over zaken waar je rustig van mening over kunt verschillen, zonder dat de kerk

Adrian Verbree

ermee staat of valt. En ik ben dat met hem eens. Het promoveren van bijzaken tot principekwesaties is soms een frustrerende aangelegenheid. Wie zoiets doet met punten als 'hoe stil onderga je de collecte?' of de keuze voor gaande en/of zittende avondmaalsviering, verdient broederlijke correctie. In een column, of in serieuzer werk. Dat Verbree ons van tijd tot tijd wil helpen die vorm-punten van ons kerkelijk leven niet al te loodzwaar te benaderen, mijn zegen heeft hij.

Moeilijker mee te maken wordt zijn verhaal, wanneer Verbree na zijn eerste voorbeelden vervolgens doodgemoedereerd de lijn doortrekt naar veel gevoeliger punten, die ook veel rechtstreeks de inhoud van de Schrift betreffen. En van die punten beweert hij zelfs dat daar in nog sterkere mate van geldt: die moet je relativiseren. Gedrag-tijdens-de-collecte-discussies zijn nog 'peanuts', zegt hij, vergeleken met de discussie of Genesis 1 letterlijk-historisch genomen moet worden als een schepping in zes opeenvolgende dagen. Of de discussie over de toelaatbaarheid van een vrouwelijke ouderling. Later in zijn artikel voegt hij daar nog en passant bij het verschil in opvatting over kinderen aan het avondmaal. En welke punten daar eventueel nog bij opgeteld kunnen worden, mag de lezer zelf raden. Deze terloops gegeven voorbeelden moeten sprekend genoeg zijn kennelijk. Allemaal even gelijk, punten die je moet kunnen relativiseren in de kerk.

De oorzaak van het probleem volgens Verbree

En juist dat kunnen en doen we niet, zo is de grief van Verbree. Dat heeft volgens hem allereerst een sociologische achtergrond. In dit gedrag lijken we op de Hells Angels, want dat is ook een gezelschap met rigide groepscode. We leven in een korset van groepscode en sjibbolets en 'het spookbeeld van de sekse doemt op'.

Nu wil ik aan deze tamelijk smake-loze vergelijkingen maar verder voorbijgaan met de verschonende gedachte: de columnist werd de artikelschrijver kennelijk even te machtig. Want het gaat Verbree om een wat hem betreft bloed-serieuze zaak. De eenheid van de kerk wordt te veel en te krampachtig gezocht

in eenheid van denken en gedrag. We lijden aan een groot gebrek aan relativiseringsvermogen. Dat is volgens hem niet alleen te wijten aan overontwikkelde groepscode. Nee, er zit ook een theologische achtergrond achter: de misvatting namelijk, dat geloven in één God ook gepaard dient te gaan met geloof in één waarheid. De misvatting dat Gods waarheid geen 'mistbanken' kent.

Mistbank

Ik ben bang dat Verbree zelf op deze manier een enorme mistbank aan het creëren is. Namelijk door deze beschouwingen te plakken op volstrekt ongelijksoortige voorbeelden. Op punten van volstrekt verschillend gewicht. Want Gods geopenbaarde waarheid is wel degelijk één. En er ligt toch echt een wereld van verschil tussen een vraag over gedrag tijdens de collecte (waar de schriftopenbaring niets over zegt) en bijvoorbeeld de vraag wie voor de ambten geroepen mogen worden (waar de Schrift veel over zegt). Het is nogal onbillijk en eigenlijk ook weinig broederlijk van Verbree om op deze manier serieuze discussies die in het kerkelijk leven allang ook gevoelig liggen, maar even gelijk te schakelen met discussies over bepaalde vormen. Verbree verwacht bovendien het geloven in één waarheid (en heus, Gods waarheid is niet pluriform) met óns goed verstaan hebben van de openbaring van Gods waarheid. Is elk bestaand verschil onder christenen dan al bij voorbaat een aanwijzing dat

Gods Woord er niet duidelijk over spreekt? Zijn dan overtuigingen van een gereformeerde kerk die haaks staan op die van andere genootschappen, bij voorbaat *groeps* waarheden en daarom per definitie te relativiseren? En van welke beelden waarheden en overtuigingen geldt dan eigenlijk nog wel dat ze niet gerelativeerd behoren te worden? Verbree gaat op die vragen ook wel in. Ik kom daar zo op terug. Maar eerst verdient aandacht dat hij zich voor zijn pleidooi om meer te relativiseren, op Paulus meent te kunnen beroepen.

Paulus ook een relativist?

Paulus zou ons namelijk de oefening in deze kunst voordoen in 1 Korintiërs 3:10-15. Paulus wijst de gemeente erop dat op het fundament gebouwd moet worden dat hij als apostel gelegd heeft: Christus en die gekruisigd. Want ook al moet iedereen daarbij dan niet maar wat 'aanrommelen', toch 'zal het niet te vermijden zijn dat er dan bouwsels van verschillende kwaliteit ontstaan. Het maakt nogal wat uit of je bouwt met stro of steen, met hout of met goud'. En wat is hout en wat is goud? Verbree vindt dan volgens hem een van de 'parels' van deze passage: dat komt pas uit op de jongste dag. Hij schrijft: 'Dan kan het gebeuren dat iemands werk - ik bedenk maar wat - het verdedigen van de stelling: kinderen mogen absoluut niet aan het avondmaal - in het vuur verbrandt. Dat kan, als de Here daar toch anders over oordeelt.' Dat kan dan hard aankomen, want je hebt er dus voor niets zo voor gestreden. 'Maar dan komt daar meteen bevrijdend achteraan: "maar hijzelf zal gered worden als door vuur heen." Gered, ondanks een onjuiste visie op hoedjes, de avondmaalsviering, Genesis één, de collectepraktijk, de vrouwen in het ambt! Genade dus. Geweldig is dat.'

Ik denk dat Paulus er toch wel erg van zou hebben opgekeken, dat hij hier als beoefenaar van relativisme wordt getekend.

Paulus heeft het hier over wat er op basis van en mét de goede, apostolische leer gedaan wordt om de gemeente op te bouwen. Wanneer de Here daar straks over zal oordelen, zijn er die daarmee 'op het nippertje' door het oordeel heen komen. Ze bleven wel trouw aan het fundament, d.w.z. ze leerden geen

andere Christus, maar wat ze deden en opbouwden, had geen echt bestand, geen resultaat dat er wezen mocht en blijven mag. En dat is hier allesbehalve relativerend bedoeld, maar juist waar-schuwend. 'Maar ieder zie wel toe, hoe hij erop bouwt!' (vs. 10). En je strijkt Paulus wel heel erg tegen de haren in, als je van zijn oproep om dus echt op het goede fundament te bouwen, een soort minibelijdenis maakt waar het wel mee toe kan. Alsof het juist niet typisch Paulus is, te binden aan de gezonde leer. En de kerk op te roepen pijler en fundament van de waarheid (enkelvoud!) te zijn (1 Tim. 3:15).¹ Alsof bouwen op het fundament, Jezus Christus, niet is: de leer van Christus vasthouden. Ook zijn leer bijvoorbeeld, zoals Hij die een apostel als Paulus heeft laten opschrijven over de ambtsdienst en de vereisten daarvoor. Juist Hij, het Fundament, zal toch vragen of we gebouwd hebben op het fundament van apostelen en profeten, waarbij Christus zelf de hoeksteen is (Ef. 3:20)?

Wat ik maar zeggen wil: wat Paulus in 1 Korintiërs 3 ook doet, niet het oordeel van de Zoon op de jongste dag gebruiken om wat relativerend te leren aankijken tegen de wijze waarop wij vandaag op het gelegde fundament bouwen.

Is de belijdenis te relativeren?

Verbree voelt zelf ook wel ergens aan dat het zo wat al te vlot gaat. Hij vermoedt al dat de tegenwerping komt: de kerk heeft toch meer te belijden dan 'Jezus is Heer'? Je kunt toch niet alle geloofsblijdenissen afschaffen? Verbree zegt dan dat we dat inderdaad niet moeten willen. Want dan ontken je de geschiedenis en moet je haar overdoen. En dan komt er een opmerkelijke passage die ik even uitschrijf: 'Toch is er met dit gezegd nog een wereld te winnen. Er hoeft niets mis te zijn met wat jij belijdt, maar ook hier is ruimte voor relativeren gewenst. We kunnen namelijk ook vasthouden aan onze belijdenissen zonder een ander te verketteren.' Vervolgens moppert hij dat hij vroeger op catechisatie wel geleerd heeft waarom anderen ongelijk hadden, maar miste daar de dankbaarheid dat die anderen ondertussen toch wel op hetzelfde fundament bouwen.

Afrika: bouwen met leem

Ik vind dit een uiterst merkwaardige gedachtegang. Ik zie niet in hoe je de belijdenis kunt vasthouden (als trouw naspreken van Gods Woord, want dat is belijden toch, wil er echt 'niks mis' mee wezen), zonder een ander te 'verketteren'. Nu is 'verketteren' natuurlijk een vervelende uitdrukking. Maar ontegenzeggelijk wijst de belijdenis een overvloed van ketterijen aan én af. Het is zelfs één van de *ontstaansredenen* van belijdenissen. En ook één van de *bestaansredenen*. Om te helpen afweren wat niet op een schriftgetrouwe manier op het fundament bouwt. Er is bar veel dwaling waarbij Christus met liefde en eerbied genoemd wordt (denk aan de leer van de RK eucharistie), waarbij noch dankbaarheid noch een relativerend woord op zijn plaats is.

Belijdenissen willen uitspreken wat nu juist wel vanuit het Woord duidelijk is. En wat dus niet gerelativeerd mag worden. Dat is geen kwestie van angst of zelfrechtvaardiging. Dat is gewoon opdracht van Hem die het fundament van de kerk is. Anders is ook de belijdenis niet meer dan een groepscode. En dan is het zeker geen gereformeerd en dus katholiek document meer. We hebben hier ook een wereld te verliezen!

Kortom: wat hout en goud is, doet er wel degelijk toe. En is wel degelijk vanuit het Woord vaak aan te wijzen. Iets waar Paulus in zijn brieven dan ook voortdurend mee bezig is. We zijn niet geroepen om te speculeren over wat er allemaal op de jongste dag nog net bij door blijkt te kunnen. We zijn geroepen tot belijden. 'Boven het niveau van het fundament dienen wij te kunnen relativeren,' schrijft Verbree. Dat is wel waar, maar dan moet wel duidelijk zijn over wat voor dingen je het eigenlijk hebt. Te veel ongelijksoortigs loopt in Verrees verhaal dwars door elkaar, met als resultaat dat de enthousiast geworden lezer aan het relativeren zou kunnen slaan, waar Verbree zelf hopelijk allang halt had willen houden.

Niet willen relativeren is niet te relativeren

Het merkwaardige is dat Verbree deze hele krantenpagina kennelijk nodig heeft, omdat het over een probleem gaat dat hij absoluut niet relativeert. Want als hij iets niet wil, dan is het dat gerelativeerd wordt wat hem zo hoog zit. Wanneer het gaat over Genesis 1 of over

de vrouw in het ouderlingenambt of kinderen aan het avondmaal, gaat het om punten waarover je van hem niet de mening mag hebben: zo zegt de Here in zijn Woord. Het behoort tot de onderwerpen waarover we tastend onze weg zoeken en nooit verder kunnen komen dan voorlopige uitkomsten. Op de jongste dag komen we er pas achter wat de Here er nou zelf van vond. Dat heeft Verbree alvast voor ons uitgemaakt. Wie het anders zegt (en ik moet bekennen dat ik het anders zeg bij alledrie de voorbeelden), krijgt van Verbree te horen: je verheft je standpunt tot sjibbolet. En dan 'wordt het tijd klare wijn te schenken. Juist dán moet zonder aarzelen worden gezegd: houd hiermee op. Dit accepteren we niet, zo doet men niet in Israël.'

Zo.

Dit *moet* dus in Israël gezegd worden.

En Verbree zegt het alvast.

Want dat er mensen zijn die niet alles weten te relativieren wat Verbree wenst te relativieren, dat is niet te relativieren. En ook niet te tolereren.

Verbree is gelukkig Israël, de kerk niet.

Want als de *kerk* zou zeggen: hou

op, dit accepteren we niet. Wanneer je bijvoorbeeld hardop wilt duidelijk maken waarom je de kaderhypothese voor de uitleg van Genesis 1 bedreigend vindt voor het schriftgeloof (al zijn verschillende verdedigers van deze hypothese lang niet allemaal schriftcritici, maar ondermijnen ze, ongetwijfeld onbedoeld, toch naar mijn overtuiging het verweer ertegen)...

Of als de *kerk* zou zeggen: hou op, dit accepteren we niet, dat je zegt dat toelating van kinderen aan het avondmaal onschriftuurlijk is en niet in overeenstemming met wat we naar de Schrift belijden over voor wie het avondmaal is ingesteld (HC zd. 30, vr./antw. 81)...

Of als de *kerk* zou zeggen: hou op, dit accepteren we niet, dat je hardop leert dat het niet roepen van zusters tot het ouderlingenambt schriftuurlijke opdracht is, want we vinden het niet meer dan één van de mogelijke standpunten die nog hout of goud moeten blijken te zijn...

Kortom, als de kerk zulke dingen zou zeggen, dan zou ik dat niet kunnen relativieren. Net zomin als Verbree het dus relativieren kan als de kerk het niet zegt.

Maar dan hebben we wel een probleem als collega's in dezelfde dienst.

Verbree vooral op dit moment.

Want, gelukkig, de *kerk* heeft het niet gezegd. Verbree zegt het.

Dat relativeert weer.

Afgesloten op 26 april 2006

Noot:

¹ Vgl. H.N. Ridderbos op deze tekst: 'Als huis, waarin God woont en waaraan Hij bouwt, vertegenwoordigt de gemeente ook de vastheid der waarheid. Zelf gebouwd op het vaste fundament van de apostolische overlevering, Matth. 16:18; Eph. 2:20; Kol. 2:7; Openb. 21:14 e.a., is zij zelf ook bestemd, door de haar geschonken openbaring en door te blijven bij de door de dienst der apostelen van Christuswege gegeven leer der waarheid, het tooneel van kracht en vastheid te zijn. Want deze is gelegen in "de waarheid", d.i. de geloofskennis van hetgeen God in Christus heeft gewrocht en geopenbaard. Vanwege deze hoge en heilige bestemming is er aan de inrichting der gemeente, de inhoud van haar gebed, de heiligheid en ingetogenheid van haar ambtsdragers zoveel gelegen en moeten de apostolische aanwijzingen voor dit alles in gehoorzaamheid worden ontvangen en betracht' (*De Pastorale brieven*, Kampen 1967, p. 102).

Levend water

Vanuit de Theologische Universiteit te Kampen vond op 17 en 18 maart jongstleden een congres plaats over de Heilige Geest en zijn werk. *Levend water. Het werk van God de Heilige Geest. Herbronning in de gereformeerde traditie.* Een mooie titel: met elkaar doorspreken over dat actuele onderwerp, het werk van de Heilige Geest, waar zoveel over gesproken en geschreven is, ook in dit blad. En dat gebracht bij de bronnen van de gereformeerde theologie...

Herbronning, dat is een boeiend woord. 'Van Dale' beschrijft het als: 'nieuwe tot dan toe onbekende grondslagen vinden.'

Uiteraard zal daar niet mee bedoeld worden dat we nieuwe grondslagen voor theologisch bezig-zijn willen vinden.

Wel willen we nieuwe fenomenen confronteren met de grondslagen, de bronnen die we hebben. Het licht van het Woord van God en de gereformeerde belijdenis maken uit of er binnen een gereformeerd kader ruimte is voor gebedsgenezing, tongentaal, profetie, ministry-gebed en zo nog meer fenomenen die uit de charismatische wereld bij ons aankloppen.

Wat ik daarbij jammer vind, en dat bleek mijns inziens ook tijdens het congres, is dat zo de agenda wordt gedicteerd door wat van buiten onze eigen traditie zich aandient. Het gaat hier niet om een ontwikkeling van eigen denken, maar om een voortdurende confrontatie

vanuit de praktijk. Dat is op zichzelf een mooie uitdaging. Zo ontwikkelt het denken zich vaker. Maar ze leidt gemakkelijk tot een versimpelde vraagstelling: 'Wat is ertegen?' Terwijl de vraag: 'Waar komt het eigenlijk vandaan, in welke setting is het geboren?' zeer wezenlijk is voor een goede analyse.

Het congres zou worden voorgezeten door A.S. van der Lugt. We kennen hem van zijn bijdrage aan *The Candlestand Statement*, een document waarin vertegenwoordigers van gereformeerde kerken wereldwijd getracht hebben een antwoord te formuleren op de charismatische golven die wereldwijd rondgaan. Dat document is, zacht gezegd, nogal kritisch op het charismatische gedachtegoed. De organiserende universiteit en deze voorzitter gaven vertrouwen.

De uitnodiging die de Kamper universiteit deed uitgaan (ze staat nog steeds op de website van de TU), deed ook moeite iets van de actualiteit en de discussie over het thema te vermelden. En dat gaf toch weer op een andere wijze te denken.

‘De Heilige Geest, het werk van de Geest, doop met de Heilige Geest, verlangen naar de kracht van de Geest... Er is op dit moment veel aandacht voor (het werk van) de Geest. En dat is goed. Dat kan verrijkend zijn voor Christus’ kerk, haar leden. Misschien moeten we wel erkennen dat we soms de Geest onvoldoende of eenzijdig in beeld hebben. We mogen grote dingen van de Geest van Christus verwachten. Hij doet ons opnieuw geboren worden, hij leert ons Christus kennen, hij laat mensen profeteren. Wie verwachtingsvol uitziet, zal de kracht van de Geest zien. God zelf wordt dan grootgemaakt. Christus neemt bezit van ons leven.

Alleen, de discussies en gesprekken die gevoerd worden, vertonen nogal wat onenigheid. De een meent dat de ‘speciale’ gaven van de Geest alleen voor de kerk in haar begintijd waren, de ander meent dat de kerk daar ook vandaag naar mag uitzien. Gesprekken lijken tot nu toe gemakkelijk te verzanden. Bereiken we elkaar nog? Wordt de discussie niet verstoord door onnodige dilemma’s?’

Mag je nog de stelling verdedigen dat de charismatische bron een fundamenteel andere bron is dan de gereformeerde? Of is dat een voorbeeld van onnodige dilemmatiek?

Ik mag niet horen wat niet gezegd wordt. Ik moet luisteren en meespreken. En daarom ben ik erheen gegaan.

Bij aanvang van het congres werden we geconfronteerd met de afwezigheid van ds. Van der Lugt. Hij was ziek. Verder werd ons het overlijden meegedeeld van prof. Ohmann en van Rolinda Both-Mewe, oud-leerlinge van de universiteit. Een heel aantal congresgangers bezocht haar begrafenis. A.L.Th. de Bruijne nam de plaats in van Van der Lugt als voorzitter. Het werd zo een wat droevig begin. Dit alles werd door de voorzitter genoemd als mogelijke aanwijzing dat er rond dit congres een geestelijke strijd gaande was.

In het programma van het congres werd de eerste hoofdles verzorgd door C. van der Kooi, bijzonder hoogleraar theologie van de charismatische vernieuwing aan de VU te Amsterdam.

Daarin bleek duidelijk de keuze die de organisatoren hadden gemaakt: de agenda wordt bepaald door de charismatische vernieuwing. Geen opzet vanuit de gereformeerde dogmatiek, waarin duidelijk wordt wat de bron is waarin we herbronnen.

Van der Kooi wist te boeien met een fundamenteel verhaal waarin de confrontatie met het woord van God richtinggevend was.

We lazen dat er een bundel in voorbereiding is waarin de bijdragen een plaats ontvangen. Daar zie ik naar uit, om het allemaal nog eens rustig door te lezen en op me te laten inwerken.

Discussie

Deze lezing werd besproken aan de hand van een aantal stellingen waarvan ik er hier een paar opneem. Het tekent heel goed de insteek van het congres: zoeken naar een verbinding tussen het charismatische en het gereformeerde.

‘Charismatische vernieuwing valt goed te verenigen met de gereformeerde spiritualiteit, mits

- *als kern van die vernieuwing gezien wordt de herontdekking van de werkelijkheid in het heden van de gemeenschap met de Vader en de Zoon in de Geest, en met die vernieuwing geen ‘second blessing’ bedoeld is,*
- *wij de mogelijke charismatische fixatie op buitengewone vormen van godservaring afwijzen als de keerzijde van het moderne onvermogen om Gods aanwezigheid in het gewone leven te geloven en te herkennen,*
- *wij de mogelijke gereformeerde valkuil vermijden waarin alle aandacht uitgaat naar de juiste concepten om de werkelijkheid van Gods aanraking in beeld te brengen en af te bakenen, en die werkelijkheid zelf daarachter schuil gaat.’*

Vernieuwing door de Geest is een werkelijkheid in het heden: we worden in de gemeenschap met Vader en Zoon gebracht door de Geest, en dan gebeurt er iets met ons. Maar of die vernieuwing charismatisch moet zijn, staat in deze stelling niet ter discussie. De stelling ontbeert zelfs een definitie van het begrip charismatisch. Van der Kooi gaf aan dat charismatisch een breed terrein is, waarin allerlei stromingen zich bevinden. Juist tegen die achtergrond lijkt me een preciezere omschrijving gewenst. Welke stroming bevat levend water?

In het tweede deel van de stelling wordt belangrijke kritiek geleverd op mogelijke achtergronden van de belangstelling voor het charismatische: bijzondere dingen moeten Gods aanwezigheid aantonen waar we het in het gewone niet meer willen zien. ‘Wat beleef je nu aan een preek?’

Het derde deel van de stelling is ook boeiend: een gereformeerde valkuil zou zijn dat we zaken dogmatisch op een rijtje hebben, maar niet leven uit die leer. En het leven uit de werkelijkheid van God die met je omgaat, zou dan weer te leren zijn in de confrontatie met de charismatische beweging. Maar is dat uit elkaar te trekken: juiste concepten en juist leven? Is dat niet een klassiek voorbeeld van ‘van de regen in de drup’? En zul je niet bij een dogmatisch juist verstaan van het woord van de Here moeten beginnen?

Over deze en andere stellingen is gediscussieerd. Daarbij was opvallend dat er vanuit de missionaire hoek en ook door vertegenwoordigers van de wereldkerk (een broeder uit Indonesië) gewaarschuwd wordt tegen het kritiekloos binnenhalen van charismatische elementen. Alsof je dat kunt doen zonder het achterliggende kader mee te nemen. Alsof je bepaalde uitingen kunt losweken uit het denken over ‘second blessing’, de breuk tussen oud en nieuw verbond, remonstrantisme enz. Juist mensen die over de grens hebben gekeken, waarschuwdens ons tegen dat denken. Ze noemden dat naïef.

Juichen en zuchten onderweg

Van der Kooi betoogde dat de Heilige Geest ons gegeven is als geschenk onderweg, op onze pelgrimstocht door deze aarde. Daarom moet de spanning worden gehandhaafd tussen enerzijds de werkelijkheid van de overwinning van Christus en anderzijds het zuchten op deze aarde, waarin de Geest ons ook voorgaat.

Dat beperkt de mogelijkheid van een eenzijdige gloriëtheologie, waarbij in de kracht van de Geest alle moeilijkheden en zelfs alle zonden kunnen worden overwonnen.

Het zien van de Heilige Geest als onze gave in die tussentijd, als geschenk voor onderweg, maakt wel dat we sterk

gericht worden op dingen die de Geest ons *vandaag*, nu we onderweg zijn, geeft. Dat vind ik zelf altijd zo opvallend van de charismatische onderwerpen: genezing, tongentaal, bevrijdend gebed, het gaat altijd over zaken waarin zich in het hier en nu heil te ervaren geeft. En ze zijn ook niet onderdeel van het zuchten waarin de Geest ons voorgaat, ze bepalen je altijd weer bij de overwinning, bij het gerealiseerde heil. Ongewild gaat dat dan een bevestiging opleveren die het eenvoudige geloven (met zijn zuchten) lijkt te verdringen. En opnieuw blijkt dan het buitengewone het gewone te verdringen.

We worden meer op het realiseren van heil in dit leven gericht dan dat we ons richten op de toekomst. Dat vind ik ook terug in therapeutisch aandoende vormen als het ministry-gebed, waarover deelnemers ook werden voorgelicht. Dat is sterk gericht op een beter functioneren op deze aarde, het bevrijd worden van blokkades, kortom het beter functioneren.

Ik houd daarbij de vraag of we dan niet te veel op deze wereld gericht bezig zijn. De omvorming van ons mensen, die Christus in dit leven begint door zijn Geest, geeft ons een nieuwe identiteit. Een geïntegreerde, bevrijde identiteit. Maar in hoeverre realiseert deze zich in dit leven? In hoeverre is dat voorwerp van geloof?

Openbaringen

In de bijdragen van E.A. de Boer en Ph. Troost werd vanuit het Geestdrager zijn van de Here Jezus Christus een parallel getrokken naar het ontvangen van de Geest door mensen. Jezus als Geestdrager is beeld van de herstelde mens. Herstel en voltooiing van Gods schepping zijn ons in Hem gegeven en worden door de Geest in ons gerealiseerd.

Daarbij zorgde Troost voor toepassing van het theologische materiaal van De Boer. Ook in deze toepassing viel voortdurend het gerealiseerde heil in het hier en nu op. En ook de bewering dat er ruimte is voor hedendaagse openbaringen van de Geest buiten de Schrift om. Dat zijn dan geen dingen die inhoudelijk iets aan de Schrift toevoegen, maar ze geven ons een indruk van de inwoning van Christus in ons. Ze roepen de woorden van de Bijbel wakker, die door de Geest in ons hart

Onderweg...

geschreven zijn. En ze moeten altijd genormeerd zijn aan de heilige Schrift.

De vraag laat zich stellen of hier het woord 'openbaringen' terecht gebruikt wordt. Impliceert dat niet een autoriteit en een claim die je in de charismatische wereld vreselijk misbruikt ziet worden? 'De Heer heeft tot mij gesproken' - einde van alle tegenspraak.

De concrete leiding van de Here in ons optreden kan soms heel bemoedigend zijn. Ongedacht zegent de Here dan je woorden en je optreden. Maar om dat openbaring te noemen, dat gaat toch te ver. Een doorbraak in je eigen leven of in het contact met een ander is heel bemoedigend, als iemand de woorden van Job naspreekt: 'Slechts van horen zeggen had ik van U vernomen, maar nu heeft mijn oog U aanschouwd' (Job 42:5). Dan blijkt ook dat weten en geloven twee dingen zijn.

Ontvankelijkheid

Een laatste observatie betreft de aandacht voor de menselijke kant van Gods komen tot mensen in de Geest. Troost vroeg aandacht voor de begrippen 'ontvankelijkheid' en 'overgave'. Menselijke activiteiten, die er echt komen door het werk van de Heilige Geest. De menselijke wil, door God in beweging gebracht, werkt vervolgens ook zelf (DL III/IV, 11,12 en 16). Zijn we niet te bang voor remonstrantisme, zodat we weinig een beroep doen op de wil, en de nadruk sterk leggen op onze zwakheid?

De strijd van vlees en Geest is een strijd *in ons*.

Als ik zoiets hoor, is de reactie dubbel. Enerzijds: vanuit de gereformeerde belijdenis is dat een terechte opmerking. We mogen een beroep doen op de menselijke wil. Maar wordt ze niet ingegeven door de eerder genoemde naïviteit die ons verweten wordt in ons omgaan met charismatische vormen? Zijn die wel verkrijgbaar los van het remonstrantse kader?

En verder: 'Je bent niet ontvankelijk. Je staat er niet voor open...' Dat zijn zinnen die in verband met charismatische invloed in de kerken vaak worden uitgesproken aan het adres van tegenstanders. Op mij komen ze altijd nogal hoogmoedig over. Ik zou de invloed van de Geest van de Here in mijn eigen leven en in de gemeente frustreren. Terwijl het erop neer komt dat ik niet ben overtuigd door de onderliggende theologie.

Evaluerend: een congres over een onderwerp waar we nog niet over zijn uitgedacht. We hopen op korte termijn de bijdragen in geschreven vorm te hebben, zodat betere overweging en discussie mogelijk is, ook voor hen die het congres niet bijwoonden. En dan denk ik aan gereformeerden wereldwijd. Vooral ook aan hen die zeggen hun naïviteit verloren te hebben.

Afgesloten op 3 mei 2006

Kerk en charisma. Nieuwe inzichten?¹

Met een vloed van boeken, artikelen, conferenties, en een aanbod van recepten voor een rijker geestelijk leven wordt in onze dagen breed uitgedragen dat de kerk, en in concreto de kerk van de Reformatie, te lang heeft geleefd in een toestand van 'Geistvergeessenheit', en dat het tijd wordt voor nieuwe aandacht voor de Heilige Geest.

Nu is dat op zichzelf niet nieuw. In de tweede eeuw leefde die gedachte bij de montanistische beweging. In de Middeleeuwen riep Joachim van Fiore: 'De tijd van de Vader en de Zoon is voorbij, en de tijd van de Geest is aangebroken.' Spiritualistische predikers in de eeuw en aan de rand van de Reformatie waren uit op hetzelfde. Het rechtstreekse contact met God door ingeving van de Geest was immers meer dan de bemiddeling van aardse, geschapen instanties als de kerk en het Woord. Van tijd tot tijd gebeurt het opnieuw dat een dergelijk verlangen in de ingezonkenheid van de kerk - zoals die dikwijls niet ten onrechte wordt beleefd - inbreekt en met profetisch elan de kerk tot overgave roept aan de Geest en zijn gaven. In de jaren negentig van de vorige eeuw meende Parmentier bij zijn aantreden op de leerstoel voor charismatische theologie aan de VU, dat Joachim van Fiore wel een punt had, en dat het ook in onze dagen hoog tijd wordt voor de Geest.² Te lang is de kerk blijven staan bij een christocentrische overtuiging als grondslag voor het leven van de gemeente en van de gelovige.

Het lijkt alsof na de pinksterbeweging, die haar zegetocht precies een eeuw geleden begon vanuit Los Angeles, en na de charismatische opschudding van het bed van de kerk in de jaren zestig - eerst onder protestanten, later ook in de Rooms-katholieke Kerk - er nu een charismatische intocht in de orthodox-gereformeerde kerken wordt ingezet. Gereformeerde bonders, vrijgemaakt-gereformeerden, Nederlands gereformeerden, christelijk-gereformeerden stemmen samen, o.a. rondom het

Joachim van Fiore

maandblad *CV-Koers*, in een pleidooi voor meer openheid voor de Geest.

Nu is mij geheel duidelijk, dat in hun pleidooi zeker geen vervanging van de centrale plaats van Christus door die van de Geest beoogd wordt. Er wordt ook wel beseft dat er redenen zijn voor waakzaamheid tegen uitwassen. Maar meer openheid voor de Geest, en met name voor de gaven van de Geest, wordt wel verkondigd als hét medicijn voor de kerk. Ook bij C. van der Kooij, die thans de desbetreffende leerstoel aan de VU bekleedt, is dat gereformeerde geweten aanwezig, ik denk meer dan bij sommige anderen.

Intussen is terecht gevraagd naar bezinning op de zuivere relatie tussen *kerk en charisma* - die vraag staat terecht in het hart van wat we vandaag overwegen.

1. Kerk en charisma, noodzakelijke grondlijnen

In het veld waarop we de vraag stellen naar de verhouding tussen kerk en charisma, moeten we eerst nog een spa dieper steken. En dan gaat het over wie

God is, en wie de mens is. Dat levert een wezenlijke belichting op van wie de Heilige Geest is, en ook van waar het Gods Geest in de kerk om te doen is.

Daarom nu eerst iets over de relatie tussen de drie-enige God en ons.

1.1 De drie-enige God en wij

De heilige Schrift maakt ons duidelijk, dat we over de mens niets zinnigs kunnen zeggen als het niet tegelijk over God gaat.³ Op het moment dat God de mens schept, openbaart Hij ook iets wezenlijks over Zichzelf. God zegt: 'Laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis' (Gen. 1:26). De plaats van de mens in Gods schepping is daarmee getekend. De mens, die als enige van alle levende wezens op God lijkt, krijgt de opdracht gezag uit te oefenen over de aarde. In die koninklijke verantwoordelijkheid is hij mens, en hoort hij bij God. Hoewel zelf schepsel, staat hij eigenlijk meer aan de kant van God dan aan de kant van de schepselen.

God bedoelde de mens als weerspiegeling van zijn eigen volheid. God wilde in de schepping een schepsel hebben dat aan te spreken is, en dus ook aanspreekbaar, verantwoordelijk.

Dat die hoge komaf ver bij ons vandaan is geraakt, ondervinden wij als zondige mensen elke dag. Toch worden we eraan herinnerd. In de Bijbel lijkt God zelf ook met heimwee en verdriet terug te kijken naar de mens zoals Hij die had gemaakt. In Psalm 8 horen we een mens, geïnspireerd door Gods Geest: 'God heeft ons bijna goddelijk gemaakt.' Dat is niet alleen de verwijzing naar een verloren paradijs, het is ook aanduiding van een weg terug, zoals God in Genesis 3:15, de zogenaamde moederbelofte, het perspectief daarop al heeft gegeven.

Gods Woord herinnert ons aan de oorsprong. Aan het feit, dat het kenmerklijk normaal was dat de HERE God kwam wandelen in de hof van Eden, bij de mens. We horen het in de woorden die God spreekt op het moment dat de mens ongehoorzaam geworden is. Terwijl de mens zich verstoopt in de hof,

zegt God: 'Waar ben je?' (Gen. 3:8-10). Vertrouwelijk omgaan met God hoort bij het wezen van de mens. Ook als die vertrouwelijkheid door de zonde kapot is gemaakt, geeft God dat doel niet prijs. Alles wat er in de Bijbel op volgt, staat in dat teken.

Zo leren we Abraham kennen, de vriend van God (2 Kron. 20:7; Jes. 41:7; Jak. 2:23). En met hem zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend worden (Gen. 12:3). Het verbond van God met zijn volk is gericht op die zegen, die vooral vertrouwelijke omgang met God impliceert.

Het betekent dan ook heel wat, dat de Zoon van God op aarde komt, dat Hij *mens* wordt en zondige mensen als zijn vrienden aanspreekt (Luc. 12:4; Joh. 11:1-3,11; 15:14-15). In het hogepriesterlijk gebed spreekt Jezus zijn Vader erop aan, dat Gods liefde voor zulke mensen net zoveel betekenen mag als de liefde van de Vader voor diens eniggeboren Zoon (Joh. 17:23-24,26).

Dit heeft alles te maken met de diepe betekenis van Gods Drie-eenheid. Daar zou veel uitvoeriger over te spreken zijn, maar dat kan nu alleen maar kort.⁴ De Bijbel is er vol van hoe Vader, Zoon en Geest in heel hun goddelijk bestaan in volmaakte harmonie op elkaar betrokken zijn. We ontmoeten de Vader die zijn eniggeboren Zoon zendt tot verzoening van onze schuld. We leren de Zoon kennen die Zich vernedert en gehoorzaam gaat (Fil. 2:5-8), en dat op

een weg van lijden en dood, een weg waarop Hij gehoorzaamheid leert uit hetgeen Hij heeft geleden (Heb. 5:8). En dan is daar de Geest, uitgestort door de Zoon van de Vader (Hand. 2:33; 15:8). De rijkdom van de Drie-eenheid wordt zichtbaar, als ons compleet voor ogen komt wat verlossing inhoudt. Als Gods Geest op mensen wordt uitgestort, hoe nabij komt God ons dan! De Geest komt op het pinksterfeest in mensen wonen. Waar zondige mensen tot geloof komen, daar ontvangen ze de Heilige Geest als Gods zegel op de vernieuwing van hun hart (Ef. 1:13; 4:30). Maar het gaat dan nooit om de Geest exclusief. Speciaal mag de gemeente dat weten, die nu een tempel is van de Heilige Geest, maar dat wordt nader aangeduid als 'een plaats waar God woont door zijn Geest' (Ef. 2:22). De tempel van de Heilige Geest (1 Kor. 3:15; Ef. 2:21) is ook het volk van God (2 Kor. 6:16; Heb. 8:10; 1 Petr. 2:9-10) en tegelijk het lichaam van Christus (1 Kor. 12:27; Ef. 1:23; 4:12,16; 5:30; Kol. 1:18). Het werk van de Geest is altijd vol van Christus en vol van de kennis van de Vader. De gemeente is betrokken op de drie-enige God. En als de Geest in de gemeente woont, is dat - om het met Augustinus te zeggen - als de liefde en tegelijk de gave (*donum et caritas*) van de Vader en de Zoon.

Hoe staat juist het werk van de Geest voor het herstel van de intimiteit tussen God en mens, zoals God die bij de schepping van de mens al op het oog

had. Ik zei eerder: God bedoelde de mens als weerspiegeling van zijn eigen volheid! Daarbij past die relatie tussen God en mens waar het om begonnen was.

Daar ligt dan ook het hart van de spiritualiteit waar we van moeten weten: in de *relatie*, de herstelde relatie tussen God en mens.

Wanneer we vandaag inzoomen op de betekenis van de charismata voor het leven van de kerk, en de vraag wat de aandacht daarvoor betekent voor de geestelijke beleving van de gelovigen, dan doen we er goed aan dat element van de relatie tussen God en mens goed in het oog te houden. Dit kon wel eens een ijkpunt van de hoogste orde zijn in de ontmoeting van wat ik nu maar aanduid als 'gereformeerd' en 'charismatisch'. In onze spiritualiteit is alles gericht op de *relatie* met God, óf op de *ervaring* van het mens-zijn in diepere en hogere dimensies.

1.2 De relatie wordt berkend in geloof en genade

En van de aantrekkelijke aspecten van de nieuwe aandacht voor de charismata is het op de mens gerichte karakter van de boodschap, met een benadering van het mens-zijn vanuit de ervaring. Ik wil dat niet meteen negatief kwalificeren! Integendeel. De ervaringsmogelijkheden van de mens, zijn 'antennes' in gevoel, verstand en wil met alle zintuiglijke aspecten daaromheen, zijn ons door God gegeven! Het hoort alles bij de mens.

Alleen, wanneer de bijbelse verbanden van Gods omgang met de mens worden afgetast, en van daaruit let je op het verlangen naar ervaring onder christenen - of moet ik zeggen: onder mensen? - dan kom je een ervaringsdrift tegen die sedert de zondeval van de mens niet meer op de relatie met God is afgestemd, maar op de vervulling van onze eigen mogelijkheden, en op de belangrijkheid van onze eigen persoonlijkheid.

Wie zich een beetje verdiept in de literatuur van charismatische christenen, weet dat er een vorm van charismatische spiritualiteit bestaat die weinig weet van de zondigheid van de mens, en van het gebed van de tollenaar (Luc. 18:13) of van de houding van Psalm 32 of 51. Het geestelijk leven laat vooral uitkomen dat jij er mag zijn, en dat jij belangrijk bent. De stappen die jij zet op de weg van

Hogepriester bij de ark

Jezus, leveren geweldige dingen op. Demonstraties van tongentaal of van profeteren kunnen iemand leren hoe de ervaring bereikbaar is. Als jij begint, neemt de Geest het wel over.⁵

Het is niet moeilijk te zien welk karakter dan de religieuze ervaring draagt, en hoe de charismata daarin een rol kunnen spelen. De bijzondere genadegaven van tongentaal en profetieën en genezingen, op basis van de bijzondere ondervinding van de doop met de Heilige Geest, betekenen in de eerste plaats een geweldig extra aan ervaring. En daar gaat heel begrijpelijk grote aantrekkingskracht van uit.

Er is een charismatische spiritualiteit die vol is met *ervaringen*, maar die niet te herleiden is tot de *relatie* waarover ik het had. Ik wil daarom niet het accent leggen op de mogelijke extremiteiten op het pad van een charismatische spiritualiteit, waarbij een waarschuwing tegen uit de bocht vliegen op zijn plaats is, maar juist op de bijbelse *normen* die karakteristiek zijn voor het geestelijk leven. En dat zijn naar mijn overtuiging normen die alles te maken hebben met de *relatie* tussen God en mens.

Natuurlijk heeft die relatie een ervaringskant. De Bijbel heeft het niet over een theorie van de kennis van God! Het gaat om echte mensen! En het gaat om de levende God!

Maar er zijn herkenningpunten.

Geloof

De eerste daarvan, zoals al in het Oude Testament in de taal van het verbond klinkt, ligt in het woord *geloven*. Tussen Abraham en de HERE stond het geloven in het Woord, dat hem tot gerechtigheid werd gerekend (Gen. 15:6). Tussen Israël en de HERE stond eveneens het Woord van Gods belofte. Waar het volk zich aan had vast te houden in geloof, was niet een beeld, niet een teken, maar de belofte. En natuurlijk volgde daar het bewijs van Gods trouw op, zoals bij de uittocht bleek.

In het Nieuwe Testament is het niet anders. Jan Veenhof heeft ooit gezegd dat het geloof in het evangelie de centrale ervaring is van een christen. Het is de vraag of het noodzakelijk is over een 'centrale ervaring' te spreken, maar dat het begrip *geloof* in het Nieuwe Testament centraal staat, is duidelijk zonder dat ik dat uitwerk.

Het begrip geloof geeft aan wat fundamenteel is voor een christen.

In het evangelie van Johannes klinkt herhaaldelijk het woord van Jezus, dat

wie in Hem gelooft, behouden wordt en het eeuwige leven heeft (Joh. 3:15,16, 18,36; 5:24; 6:29,35,40,47). Geloven betekent de toegang hebben tot het volle heil. In Handelingen is het niet anders. Ook daar is 'geloven' betrokken op het totale heil (Hand. 8:37; 10:43; 13:48; 16:31). In de brieven van Paulus zien we hetzelfde. Het woord van Romeinen 1:16-17 heeft niet voor niets zo'n grote rol gespeeld in de reformatie van Luther. Het gaat daar in één adem over *evangelie*, en over *geloof* en over *leven*. De uitdrukking 'uit geloof tot geloof' wil zeggen: 'de allesomvattende betekenis van het geloof als bestaanswijze van de nieuwe mens' (H. Ridderbos).

In het kort kunnen we zeggen dat het in het Nieuwe Testament bij het geloof gaat om *de kern van het christelijk leven*. Wat geestelijk leven is, is niet uit te leggen zonder de kern in het woordje geloof te leggen. En dat geloof correspondeert niet maar met een stukje van het christen zijn, of met de laagste klas ervan, nee - het geloof correspondeert met *het volle heil*.

Wat is dat dan voor leven? De apostel Paulus zegt daar merkwaardige dingen over, als hij tegenover de Korintiërs benadrukt: 'Wij wandelen door het geloof, en niet in aanschouwen' (2 Kor. 5:7). Geloven betekent dus leven van iets wat niet binnen het bereik van onze ervaring ligt. Het geloof is altijd betrokken op iets buiten ons, nader bepaald: op de belofte van God, op het Woord.

Daar zit dan toch iets herkenbaars is. Je mag het zelfs ervaring noemen. Maar dan ervaring van het houvast dat niet op onze ervaring rust. In elk geval staat niet ons eigen ik, maar de Here Jezus Christus in het middelpunt. En dat is absoluut herkenbaar voor een christen. Het hoort bij de rijkdom van zijn leven om te zeggen: 'Niet meer mijn ik, maar Christus' (Gal. 2:20; vgl. Fil. 1:21: 'het leven is mij Christus'; Kol. 3:4: 'Christus die ons leven is'; 1 Kor. 2:2: 'niets dan Jezus Christus en die gekruisigd').

Hier zit een verschil tussen bijbels - zo u wilt: gereformeerd - denken en de grote stroom van charismatische beleving. Gaat het om het kennen van de Here en zijn betrouwbaarheid of gaat het om een geestelijke kwaliteit van leven die een reeks ervaringen van overvloed, van wonderen, van een hogere bestaanswijze, binnen mijn bereik brengt?

Als inderdaad Christus ons leven is, dat is het door het geloof dat we niet

maar iets, maar alles hebben. 'De Heer is mijn herder, mij ontbreekt niets' (Ps. 23:2). De *relatie* van vertrouwen tussen een schaap en de herder brengt tot die zekerheid. Geloven heeft inderdaad betrekking op de volheid van het heil. Dat is het dan ook waar de Heilige Geest, de Geest van Christus, een mens door genade in doet delen.

Genade

Als we sinds de dagen van Luther en Calvijn geleerd hebben te spreken in termen van *sola fide* en *sola gratia*, dan zijn we ons bewust, dat die twee aspecten aan elkaar vast zitten. Zoals ze ook niet bestaan zonder *sola Scriptura* en *solo Christo*.

Als we denken aan de relatie met de drie-enige God, dan is de genade daarvan essentieel. Dat slaat op het onverdiende karakter van die relatie. En op het feit dat God de initiatiefnemer is. Niet wij zoeken Hem. Hij zoekt ons, zondige mensen. De verkondiging van het evangelie komt bij Hem vandaan (zie 2 Kor. 4:15). Het is zijn welbehagen (2 Kor. 6:1,2). Roemen in de genade heet het regelmatig - en dan gaat het om het verheerlijken van de naam van Christus in de gelovigen (1 Tess. 1:12). Het gaat voortdurend over Hem. Genade is 'genade in Christus' (Rom. 5:15; 1 Kor. 1:4; Gal. 2:20,21; Ef. 1:6,7; 2 Tim. 1:9).

Gods deuren naar ons gaan open. Maar niet om ons te verheerlijken, en ons tot iets geweldigs te maken, maar om ons in de stijl van Johannes de Doper te leren: 'Hij moet groter worden, ik kleiner' (Joh. 3:30).

Zo functioneert het geloof, en zo functioneert ook de genade door de Heilige Geest. Zodat niet de mens belangrijk wordt met zijn verworven geestelijke kwaliteiten, maar dat de Here Jezus Christus, en zijn Vader, het belangrijkste worden. Zijn onverdiende genade die aan zondige mensen toevalt, maakt dat ze het eens worden met Paulus, dat hij in niets kon en wilde roemen dan in het kruis van Golgota. Maar tegelijk betekent dat een onverbrekelijke band: het leven is mij Christus (Fil. 1:21). Niets wat voor hemzelf of in de ogen van de mensen als winst kon gelden, was waard om te koesteren. Dat alles is eerder verlies geworden. 'Het kennen van Christus Jezus, mijn Heer, overtreft immers alles. Omwille van Hem heb ik alles prijsgegeven,' zegt Paulus (zie Fil. 3:7-11).

Daarom kan hij koning Agrippa en

stadhouder Festus toewensen dat ze - vanwege zijn getuigenis van Jezus Christus - er net zo aan toe zullen zijn als hij, behalve de gevangenschap waarin hij verkeert (Hand. 26:29).

1.3 Wat zijn charismata?

Duidelijk is bij dit alles, dat met deze grondlijnen ook de hoogste perspectieven van de ervaring van Gods gemeente getekend zijn. Als het gaat over de charismata, zal dit 'relatiekarakter' van de spiritualiteit niet uit het oog verloren moeten worden, evenmin als de betrokkenheid van de Heilige Geest op Christus.

In de Parakleet-teksten in Johannes 14-16 valt alle nadruk op het persoonlijke karakter van de Geest der waarheid, de Parakleet.⁶ Het gaat vooral om de beloften die zeggen wat Hij voor de discipelen en voor de gemeente zal zijn nadat Jezus is weggenomen. J. Veenhof zegt het in zijn mooie studie *De Parakleet* zo: 'Het specifieke van het johanneïsche beeld van de parakleet ligt in het gelijken van de Geest op Jezus. In feite wordt alles, wat over de parakleet is gezegd, elders in het evangelie óók gezegd van Jezus.⁷ De werkelijkheid van de ervaring van de Trooster is, zo zegt Van 't Spijker terecht, gelegen in de relatie met Christus door het geloof.⁸ Met het feit van Pinksteren, de uitstorting van de Heilige Geest, is de continuïteit van het heil dat in Christus gekomen is, verzekerd. Dat is de heilshistorische betekenis van de aankondigingen van Pinksteren in de evangeliën. Het is niet zo vreemd dat hierbij niet over de gaven van de Geest gesproken wordt. In het licht van de fundamentele dingen die in de evangeliën al duidelijk worden, kan gezegd worden dat de charismata meer aan de periferie liggen van het persoonlijke christelijke leven, al zijn de charismata voor het leven van de kerk van het grootste belang.⁹

Wat dan de functie van charismata is, daarover is vooral vanuit Paulus' spreken in 1 Korintiërs 12-14 iets te zeggen. Dat moet vanzelf samenvattend.¹⁰ Charismata zijn in Paulus' onderwijs geen kwaliteiten die een mens meerwaarde verlenen; het zijn gaven om te dienen. Kernbegrip is de *oikodomè*, de opbouw van de gemeente. Het spreken over de charismata van tongentaal en profetie als 'ervaringen' is door de daarmee gepaard gaande gerichtheid op de *eigen* persoonlijke ervaring strijdig met de wijze waarop Paulus in deze brief over

de charismata spreekt. Tegen die tendens in Korinte, die de een meer maakte dan de ander (vgl. al 1 Kor. 1:7), was juist zijn polemiek gericht. In Korinte moest een gezond licht op het lichaam van Christus opgaan, dat in de ongeestelijke hantering van de geestelijke gaven ontbrak, zoals Paulus moest signaleren.¹¹

De eenvoudige aanwijzing van verstaanbaarheid, die Paulus toepast op de glossolalie - het bouwt immers niet op, als niemand er iets van verstaat - maakt dit helder. De tendens om het bijzondere van de glossolalie te incasseren als meerwaarde van wie deze gave heeft, is daarmee helemaal doorgeprikt.¹² Daarin is de profetie dan ook zinvoller, want dan gaat het om verstaanbare taal. Logisch dat ook bij die gave de tendens daarmee iets hogers, of iets meer te hebben, strijdt met Paulus' boodschap in deze hoofdstukken. Ernst Käsemann heeft in een onderzoek naar het eigene van de charismata de opmerking gemaakt, dat dit het verschil is ervan met de heidense *pneumatiká* (die aan een demonische geest ontspruiten): de legitimatie van de charismata ligt niet in de fascinatie van het bovennatuurlijke, maar in de opbouw van de gemeente.¹³ Daar past ook de opmerking van J.P. Versteeg bij, die het accent van Paulus als volgt verwoordt: 'Met de uitingen van de Geest wilde men in de gemeente van Corinthe *zichzelf* als geestelijk mens op de voorgrond plaatsen. De charismata worden gegeven om de *ander* naar voren te laten komen.'¹⁴

De eerder genoemde Parmentier heeft de charismata fraai aangeduid als 'de lichaamsfuncties van de kerk'. Zijn aanzet voor een charismatische theologie kenmerkt zich echter toch door gericht-

heid niet zozeer op de gemeente, als wel op de bijzondere spirituele mogelijkheden van het leven door de Geest.¹⁵

In dat verband is het zo opmerkelijk dat ook in de recente publicaties rond de gaven, ontstaan vanuit de pleidooien in *CV-Koers*, vooral een ervaringsmatige kant wordt gezocht, ook al is in een exegetische bijdrage aan *Gaven voor de gemeente* een heldere omschrijving te vinden: 'mogelijkheden die de Heilige Geest aan de gelovigen geeft om mee te helpen aan de voortgang van het koninkrijk van God, aan het welzijn van alle mensen. Oorsprong van de gaven is de Heilige Geest, het centrum is Jezus Christus en het doel is de opbouw van de gemeente en het welzijn van allen' (Age Romkes).

Er is voldoende reden om vanuit het brede scala van gaven, die het Nieuwe Testament noemt in 1 Korintiërs 12, in Romeinen 12 en in Efeziërs 4, deze gerichtheid op het lichaam van Christus als norm te nemen, en daar waar iemand een gave verlangt als meerdere spirituele ervaring, te spreken van 'opgeblazenheid', zoals Paulus doet. De centrale betekenis die Christus voor de gelovigen heeft, moet het onmogelijk maken dat iemand op zijn eigen gaven gefixeerd kan raken. Daarom maant Paulus ook om 'niet te gaan boven hetgeen geschreven staat, opdat niet iemand uwer zich voor de een en tegen de ander opblaze ... En wat hebt gij dat gij niet ontvangen hebt?' (1 Kor. 4:6-7). In die lijn ligt ook Kolossenzen 2:18-19, waar Paulus waarschuwt tegen mensen die zich beroemen op de gezichten die ze gezien hebben, zoals engelenverschijningen. Blijkbaar is de apostel niet

onder de indruk van dergelijke getuigenissen. We moeten ons maar houden aan het hoofd, Christus! Ook dan heeft hij het over opgeblazenheid.

Wat is de apostel terughoudend als hij denkt aan de kwaliteiten van hemzelf, die immers gemakkelijk tot charismata zouden kunnen worden opgewaardeerd: zijn studie, zijn grote toewijding aan de dienst van God, zijn onberispelijkheid naar de gerechtigheid van de wet. Echter, alles wat hem winst was, heeft hij om Christus' wil als vuilnis leren zien. Waarom? Omdat de kennis van Christus, mijn Here, dit alles te boven gaat (Fil. 3:5-8). Het geloof in Christus, en de genade van Christus, worden door hem toegepast als toetsstenen van zijn functie als apostel. En als zijn dienst dan wat betekent, zegt hij: 'doch niet ik, maar de genade Gods die met mij is' (1 Kor. 15:10). Die opmerking kan bij de Korintiërs met hun aandacht voor de 'verrijkende' mogelijkheden van de charismata geen kwaad.

In het woord *charisma* zit niet per ongeluk het woord *charis*, dat in eerste instantie genade betekent.

2. Nieuwe inzichten?

2.1 Gesprek gevraagd

Boven mijn lezing staan de woorden 'Nieuwe inzichten?'. Daar ligt de mogelijkheid in om nog een aantal opmerkingen te maken bij de recente pleidooien voor een grotere openheid naar de charismatische spiritualiteit.

Ik moet vaststellen dat het gesprek niet eenvoudig is. Feitelijk ontstaat er nauwelijks gesprek. Het gaat in feite om de vraag of vanuit een gereformeerde spiritualiteit 'ja' gezegd kan worden tegen een grotere openheid naar een charismatische geloofspraxis, of niet.

Wanneer iemand een redelijk zorgvuldige analyse van de charismatische gedachtegang en praktijk heeft gegeven, en op grond daarvan komt tot een afwijzing van deze openheid, dan wordt gezegd: 'Zijn waarschuwingen zijn ter harte te nemen, hij heeft er echt wel goed naar gekeken, maar hij zou een grotere openheid voor deze vorm van vervulling met de Heilige Geest moeten hebben.' Dan ben je nog niet zoveel verder.

Wanneer op basis van de reformatische rijkdom van *sola gratia, sola fide, sola Scriptura* en *solo Christo* gezegd wordt: 'deze grondslagen verspelen we

in een charismatisch denkpatroon', dan hebben we daarin wel iets waarover discussie zou moeten worden gevoerd. Niet om conservatief vast te houden aan wat onder gereformeerden altijd waar is geweest, maar omdat het gaat om een bijbelse toets van ons geestelijk leven. Ik moet zeggen: in diverse publicaties heb ik uiting gegeven aan een duidelijke overtuiging in dezen,¹⁶ maar van de kant van degenen die pleiten voor charismatische integratie in het gereformeerde denken en leven, heb ik nog maar weinig echte reactie gezien. Wei-

Jessie Penn-Lewis.

nig meer dan: zo één moet je er niet bij hebben, die is alleen maar tegen.

Als dit een persoonlijke frustratie was, zou ik het hier niet openlijk zeggen. Ik ken de weg die daarvoor gegeven is. Er is iets heel anders gaande dan dat. Er is sprake van een dwaling die bezig is de kerken van gereformeerd belijden binnen te dringen. Dat is door de mate waarin dit plaatsvindt, eigenlijk wel nieuw.

Eigenlijk tref ik in de pleidooien weinig nieuws aan. Of het moet zijn dat sommige theologen veranderd zijn van overtuiging, zoals bij Willem Ouweeneel - in zijn *Meer Geest in de gemeente* - het geval is. Maar dat is niet een nieuw verhaal. Het is de verdediging van een oud verhaal, dat hij eerst bestreed.

2.2 Waar moet het over gaan?

Ik concentreer mij op wat een blinde vlek is te noemen. In de theologische

beziinning die in de geschiedenis van de pinksterbeweging en de charismatische beweging slechts langzaam op gang is gekomen, is het inzicht intussen wel doorgebroken, dat er geen exegetisch fundament is voor een ervaring van een doop met de Heilige Geest als een 'second blessing'. Daarvoor in de plaats zijn denkmodellen gekomen die de uitvoerig beschreven toepassing veilig stellen, maar er een andere basis aan geven.¹⁷ Niemand komt echter op het idee om bij het karakter van de beschreven ervaringen zelf vragen te stellen.

In de geschiedenis van de pinksteropwekking in Wales van een eeuw geleden is dat wel gebeurd, in het boek van Jessie Penn-Lewis (samen met Evan Roberts, de leider van die opwekking), *War on the Saints*.¹⁸ Zij waarschuwt tegen verleidende geestelijke machten die mede kunnen binnenkomen juist als men zich openstelt voor het ontvangen van dé gave van de Heilige Geest. Maar zij komt niet op de gedachte om het theologische idee van een second blessing te bekritisieren. Tegen dat boek is wel veel gewaarschuwd, maar er is niet op ingegaan.

In de Zuid-Afrikaanse pinksterbeweging *Apostolic Faith Mission* is afstand genomen van het pinksterdogma dat tongetaal het bewijs is van ontvangen doop met de Heilige Geest. Men wist uit ervaring dat glossolalie ook in heidense en syncretistische religieuze bewegingen voorkwam, los van Christus, en dat dit dus geen bewijs was.

Voor het stellen van vragen bij charismatische ervaringen zelf is feitelijk een blinde vlek. Ook op het gebied van gezangen is er alle reden om te denken aan de realiteit van occulte 'wonderen'. Fenomenen als van T.B. Joshua in Nigeria en van Benny Hinn en anderen rond de Toronto blessing roepen de noodzaak op van het beproeven van de geesten. En dan gaat het naar 1 Johannes 4 niet om theologische discussie, maar om de vraag of een fenomeen uit God is of uit de duisternis. Waarschuwt Paulus voor niets in 2 Korintiërs 11 - het hoofdstuk waarin hij ook duidelijk maakt dat de satan zelf zich voordoet als een engel des lichts (vs. 14) - tegen het ontvangen van 'een andere Jezus' of 'een andere geest, die gij niet ontvangen hebt, of een ander evangelie, dat gij niet hebt aangenomen'? Waar het hem om gaat, juist ook in de naar het hogere hakende gemeente van Korinte, is de vrees dat in de gemeente misschien, zoals de slang met

haar sluwheid Eva verleidde, de gedachten van de eenvoudige en loutere toewijding aan Christus zullen worden afgetrokken (2 Kor. 11:3-4).

Als er een blinde vlek is voor die waarschuwingen, dan mag ook het woord van Jezus in Matteüs 7:21-23 in gedachten komen. Profeteren in de naam van Jezus, en boze geesten uitgedreven, en vele krachten gedaan - en toch het oordeel: Ik heb u nooit gekend. Ik wil benadrukken dat het hier niet gaat om het tegenstaan van uitwassen, maar om het principieel vragen naar de bron van de ervaringen. Wat zich voordoet aan charismatische ervaring, wordt kritiekloos onder het werk van de Heilige Geest geschaard, ook door mensen die theologisch overigens zorgvuldig en overtuigd gereformeerd willen zijn.

Als voorbeeld noem ik de grote plaats die in de New Wine beweging vanuit de NGK in Houten gegeven is aan het gebedsministry, zoals dat door Leanne Payne is geïntroduceerd.¹⁹ De vraag naar de herkomst van dit gedachtegoed is relevant, als haar relatie met de charismatische genezers en psychotherapeuten Agnes en John Sanford en Morton Kelsey, wordt genoemd, die zich uitdrukkelijk oriënteren op het werk van C.G. Jung. De wereldbeschouwing van Jung is in Kelsey's ogen feitelijk een noodzakelijke sleutel tot het verstaan van de wonderen van Jezus in het Nieuwe Testament. Een dergelijke occulte connectie mag op zijn minst aanleiding tot vragen geven.²⁰

Veel voorbeelden die aanleiding geven tot het stellen van vragen, zouden zijn te geven. Het gaat mij niet om voorbeelden of uitwassen. Het gaat om de loutere en eenvoudige toewijding aan Christus. Het gaat om genade en geloof.

De kritiek op de geestelijke conditie

van de kerk kan veel reden tot zorg aanbrengen. Maar voor het medicijn dat het lichaam van Christus bouwt, moeten we bij de Geest van Christus zijn. En de gaven die Hij geeft, bevinden zich binnen het veld waar de enige naam die gegeven is tot behoud, wordt gehoord en gekend.

Dr. J.W. Maris is hoogleraar systematische vakken aan de Theologische Universiteit Apeldoorn.

Noten:

¹ Tekst van referaat gehouden voor de COGG-conferentie over 'Gaven van de Geest - niet los verkrijgbaar', Putten, 30 maart 2006.

² M. Parmentier, *Spiritus donorum, Spiritus minorum. Over de werkingen en de werken van de Heilige Geest en over de mensen die daarin werkzaam zijn*. Inaugurale rede VU 1993, p. 27,42.

³ Zie de inzet van Calvijn, *Institutie* I,1.

⁴ Over het aspect dat hier aan de orde is, heb ik eerder geschreven in een bijdrage 'De drie-enige God in gemeenschap met ons', in: H. ten Brinke, J.W. Maris e.a., *Geestrijk leven*, Barneveld 2006, p. 14-27.

⁵ Dit geldt al van het ontvangen van de zegen van de geestesdoop. Voorbeelden zijn te vinden in mijn *Geloof en ervaring. Van Wesley tot de pinksterbeweging*, Leiden 1992, p. 153-161.

⁶ Zie L. Floor, *Persoon en werk van de Heilige Geest*, Kampen 1988, p. 32v.

⁷ J. Veenhof, *De Parakleet. Enige beschouwingen over de Parakleet-belofte in het evangelie van Johannes en haar theologische betekenis*, Kampen 1974, p. 15v.

⁸ W. van 't Spijker, *De Heilige Geest als Trooster*, Kampen 1986, p. 78.

⁹ Feitelijk alleen in Marcus 16:17-18. Deels vanwege de vragen omtrent de authenticiteit van Marcus 16:9-20 is aan deze woorden niet veel aandacht gegeven. Zie daarover J.W. Maris, *Geloof en ervaring*, p. 224.

¹⁰ Uitvoeriger heb ik deze hoofdstukken behandeld in *Geloof en ervaring*, p. 234-243. Van belang is de brede analyse van U. Brockhaus, *Charisma und*

Amt. Die paulinische Charismenlehre auf dem Hintergrund der frühchristlichen Gemeindefunktionen, Wuppertal 1972.

¹¹ Te denken is ook aan de partijenschappen in Korinte (1-3), aan de vragen rond de *gnosis* die opgeblazen maakt (8), en inzake het avondmaal (10-11).

¹² Op wat dan wel de betekenis van 'tongentaal' is, daar is in het kader van een onderzoek naar de betekenis ervan in Handelingen en in Korinte meer te zeggen. Zie J.W. Maris, *De charismatische beweging en wij* (Woord en Wereld), Bedum 1996, p. 68-75.

¹³ Ernst Käsemann, 'Amt und Gemeinde im Neuen Testament', in: *Exegetische Versuche und Besinnungen*, Göttingen 1970⁶ (p. 109-134), p. 112.

¹⁴ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk. De structuur van de gemeente volgens het Nieuwe Testament*, Kampen 1985, p. 17.

¹⁵ Parmentier, *Spiritus donorum*, p. 22,26.

¹⁶ Een geconcentreerde beschrijving van de charismatische spiritualiteit, met kritische evaluatie vanuit de Schrift, gaf ik in het hoofdstuk 'Charismatisch signalement. Patronen in het charismatische denken in verleden en heden' in de bundel H. ten Brinke, J.W. Maris e.a., *Meer dan genoeg. Het verlangen naar meer van de Geest*, Barneveld 2004, p. 124-143.

¹⁷ Zie bijv. Gordon D. Fee, 'Hermeneutics and Historical Precedent - a major Problem in Pentecostal Hermeneutics', in R.P. Spittler (ed.), *Perspectives on the New Pentecostalism*, Grand Rapids 1976; H. Lederle, *Treasures Old and New. Interpretations of 'Spirit-Baptism' in the Charismatic Renewal Movement*, Peabody, Mass 1988.

¹⁸ Reprint of the Unabridged edition (1912), Erith 1987 (first British paperback ed.).

¹⁹ Zie Leanne Payne, *Luisterend bidden. Gods stem leren verstaan*, Kampen 2002³. Hierover E. Brink, 'Luisteren naar zijn stem. Luisterend bidden en de verhouding van Geest en Woord', in: H. ten Brinke, J.W. Maris e.a., *Meer dan genoeg*, p. 68-85.

²⁰ Zie mijn *Schepping en verlossing - het kader van een bijbelse spiritualiteit*, Apeldoornse studies nr. 30, Apeldoorn 1994, p. 22-24. Zie over Jungs invloed in de charismatische beweging ook Els Nannen, *Carl Gustav Jung der getriebene Visionär*, Berneck 1991, p. 372-393.

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste twee jaar geleden op te vragen is er nu via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Artikelen kunt u al uit een aantal nummers downloaden.

Verder is een groot trefwoordenregister op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Er gaat niets boven blauw

Weet u nog van de gekte van twee jaar geleden? De oranjegekte! Op een zonnig terrasje bestelde ik een glas 'dubbelfris'. Ik kreeg daarbij een cadeautje. Een goudkleurige ketting met de Nederlandse leeuw... Ik vroeg het meisje dat me bediende, wat daarvan de bedoeling was. Ze zei me dat ik 'm moest omdoen. Ik keek haar vragend aan. Maar dat doet iedereen!, zei ze.

De komende tijd kleurt ons land opnieuw oranje. Huizen, straten en hele buurten worden in oranje gehuld. En de winkels. Allerlei levensmiddelen in oranjeverpakking. Bierflesjes met oranjedoppen. Ook gemeenteleden. Een broeder-in-een-oranje-blouse keek ik wat onderzoekend aan; en zei hij: Wat nou, oranje staat mij gewoon leuk. Oranje! Het is onze nationale kleur van de hoop. Een krant - herinner ik mij - wijdde twee jaar terug daaraan een bezinnend artikel. Oranje als een religieus symbool. Samenbindend en dus hoopgevend. Maar hoe lang doet deze hoop leven?, zo eindigde dat artikel.

Het komende voetbaltoernooi zal aan weinigen voorbijgaan. Ook ik zal er wat van meenemen. Jazeker, ook dominees vinden voetbal een leuk spelletje. Mijn eerste WK beleefde ik in 1966 in Vrouwenpolder aan de hand van een dominee. Ik was daar met vakantie. Ik was nog maar een jonge jongen. En mijn ome Gerrit, die daar ook met vakantie was - en u moet weten dat hij tien jaar eerder predikant van die mooie badplaats was - nam mij mee. Hij wist wel een

adresje waar je het voetbal op de tv kon volgen. De gastvrouw was wat verbaasd. U hier, dominee, zei ze. Vroeger vermaande u mij om mijn tv-bezit, zei ze. En nu komt u bij mij kijken?

Ook in mijn studententijd volgden we de grote voetbaltoernooien. Het was 1974. En één van ons had een kleuren-tv op de kop getikt. Een tweedehandsje. Het was één van de eerste exemplaren, denk ik. De kleuren liepen achter de spelers aan, als u me begrijpt. Maar dat mocht de pret niet drukken. De kamer zat vol voetbalminnende studenten. Er werd die maand weinig tentamen gedaan. Toch zijn velen van hen gewoon dominee geworden. En sommigen preken thans ferm tegen de sportverdwazing...

Zelf heb ik die neiging ook wel wat. Voetbal is niet enkel een spelletje meer. Het is allesbeheersend geworden. Zo'n toernooi slokt vele avonden op. Vergaderingen - ook van kerkenraden - komen onder druk te staan. En was in 1966 de finale nog op zaterdag, nu valt die stevast op zondag. En weten wij daarmee dan om te gaan?

Twee jaar geleden had het mij al te zeer te pakken. Of zal het aan de leeftijd liggen? In ieder geval kon ik een wedstrijd van ons eigen oranje-elftal niet goed meer uitzitten. We hadden twee-nul voorgestaan, maar de tegenstander wist gelijk te komen. Onze trainer haalde toen onze beste man van het veld. Ik kon het niet meer meemaken. De zenuwen liepen

al te hoog op. Ik riep mijn honden en gunde hun een extra uitje. Het werkte. Buiten ontspande ik. Het was zo stil op straat. Het leek een vroege zondagmorgen. En het was zo'n mooie zomeravond. Het groen aan de bomen was nog jong, en omhoog zag ik een strakblauwe lucht.

Blauw, dacht ik toen. Dát is onze kleur. Dat is de kleur van rust en hoop. De Bijbel kent die kleur. Is het niet de kleur van de hemel? Gods huis in de grauwe woestijn kleurde eens blauw. Thuisgekomen liep ik door naar mijn studeerkamer. Ik begon aan een preek over Numeri 15. Het gebod van God om aan de kleren gedenkkwasten te bevestigen. Kwastjes waarin een blauwpurperen draad verwerkt diende te worden. Zou dat oude kledingvoorschrift ons vandaag niet kunnen helpen?

G. Zomer

WILSON

Antwoord op een vraag

Bij de besluiten van de laatste synode 'die effectuering in de plaatselijke kerken meebrengen', staat o.a. het besluit inzake 'gasten aan het avondmaal'. Het meest saillante onderdeel van dat besluit luidt: 'ten aanzien van leden van kerken waarmee geen zusterkerkrelatie bestaat, te antwoorden dat een kerkenraad iemand als gast aan het avondmaal kan toelaten, wanneer de kerkenraad zich ervan overtuigd heeft dat betrokkene:

- a. een aanvaardbare reden heeft het avondmaal in de gemeente te vieren en dat zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus,**
- b. in de eigen kerk tot het avondmaal is toegelaten, niet onder tucht staat, instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld in art. 60 KO;**
- c. met het oog op deelname aan het avondmaal bereid is zich te onderwerpen aan de onderlinge aansporing en aan het toezicht van de kerkenraad.**

De wijze waarop de kerkenraad gasten hiervan in kennis stelt moet duidelijk zijn voor zowel de gasten als de eigen gemeente' (Acta GS Amersfoort-Centrum 2005, art. 50).

Wat gebeurt er in dit synodebesluit? Hebben we vanaf nu een welomschreven regeling die door alle kerken moet worden uitgevoerd? Moeten vanaf nu alle kerken gasten toelaten die aan de genoemde criteria voldoen? Is dat de effectuering die dit synodebesluit meebrengt? Graag ga ik op die vraag in dit artikel in.

De vraag

In het besluit van de synode vallen een paar uitdrukkingen op. Ik bedoel de woorden 'te antwoorden' en 'kan' (toelaten). Het lijken niet de meest wezenlijke woorden uit het besluit, maar u moet er toch niet overheen lezen! Want ze verraden

den de achtergrond van het besluit en geven er een specifieke kleur aan.

Wat is namelijk het geval?

De synode vond op haar tafel een brief van de Particuliere Synode van Holland-Noord 2005. Deze particuliere synode was om een oordeel gevraagd over de praktijk van het toelaten van gasten aan het avondmaal, die in een van de kerken in haar ressort werd toegestaan. Tegen die praktijk was door een andere kerk in het ressort een bezwaarschrift ingediend, eerst bij de classis en later bij de PS. De PS besloot zich van een oordeel over de aangevochten praktijk te onthouden. Want, zei ze, over die vraag bestaat niet alleen binnen onze kring (en breder in het kerkverband) verlegenheid, het is ook een zaak die de kerken gemeenschappelijk aangaat en waarover dus niet een particuliere synode, maar de generale synode een besluit moet nemen.

De PS schetste als achterliggend probleem de vraag naar de betekenis en reikwijdte van art. 60 KO. Dat artikel

luidt: 'Tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Zij die uit zusterkerken komen, zullen op grond van een goede attestatie inzake leer en leven toegelaten worden.'

Volgens de een, aldus de PS, zegt dit artikel niets over eventuele gasten uit andere kerken in binnen- en buitenland, maar heeft het puur betrekking op leden van de eigen kerken. Bij gasten uit andere kerken ligt de verantwoordelijkheid vooral bij de avondmaalganger zelf die zich heeft te beproeven op de punten die het avondmaalformulier aanwijst.

Volgens een ander regelt art. 60 KO twee dingen: de toelating van eigen leden in de weg van openbare geloofsbelijdenis én de toelating van gasten uit zusterkerken. Art. 60 KO zou toelating van gasten uit andere dan zusterkerken uitsluiten, behalve in uitzonderingssituaties als genoemd in eerdere synodebesluiten (asielzoekers en bewoners van zorginstellingen).

De PS constateert dat er geen ondubbelzinnige regel is op dit punt. Ze vraagt de synode 'de kerken te willen

dienen met een nadere toelichting of uitspraak over artikel 60 KO'.

Wie geen vreemde is in Jeruzalem, weet dat dit inmiddels een actuele vraag is binnen onze kerken: op meer dan één plaats buigen kerkenraden en classes zich erover of hebben die er recent al een besluit over genomen. Goed dus dat de zaak werd voorgelegd aan de generale synode. En er, nu de zaak actueel is, door de gezamenlijke kerken een duidelijkheid dan wel afbakening gegeven kan worden die tot dusver kennelijk ontbrak.

De betekenis van artikel 60 KO

De particuliere synode van Holland-Noord vroeg naar de betekenis van art. 60 KO. Wat wordt daar nu precies geregeld? Wordt daar ook iets gezegd over toelating van gasten uit andere dan zusterkerken?

Om maar meteen het antwoord door te geven: de synode was van oordeel dat artikel 60 KO niet spreekt over de mogelijke toegang tot het avondmaal van gasten uit andere kerken: 'het toelaten van gasten aan het avondmaal uit andere dan zusterkerken is een uitzonderingssituatie waarover art. 60 KO niet expliciet spreekt' (grond 1). Het woord 'alleen' in het eerste lid van art. 60 KO mag niet in die zin geprest worden dat toelating buiten de in art. 60 KO genoemde categorieën zou worden uitgesloten. Het woord 'alleen' is bij de herziening van de kerkorde in 1978 om taalkundige redenen toegevoegd.

De kerken hebben in artikel 60 KO willen regelen langs welke weg binnen de gereformeerde kerken de toegang tot het avondmaal liep. Dat gebeurde in de zestiende en zeventiende eeuw trouwens in een andere situatie dan nu bij ons. Niet alleen moest positie bepaald worden tegenover de 'eerste communie' die men uit de roomse kerk kende en waarvoor geen echte geloofskennis en -belijdenis nodig was. Maar men kende in de zeventiende eeuw ook het verschijnsel van de zgn. 'liefhebbers van de gereformeerde religie'. A.Th. van Deursen vertelt van hen dat ze wel de kerkdiensten heel trouw bijwoonden, maar geen belijdenis van het geloof aflegden en dus ook geen lid van de kerk werden. In die situatie schiep artikel 60 duidelijkheid: alleen toegang in de weg van openbare geloofsblijdenis. Dat is de weg voor

toelating tot het avondmaal zowel voor doopleden als voor de zgn. liefhebbers van de gereformeerde religie.

Een tweede verschil tussen de situatie ten tijde van de opstelling van de kerkorde en onze tijd is, dat men inder tijd niet meerdere kerken van gereformeerd belijden kende. Er was één ongedeelde gereformeerde kerk. Daarbuiten waren kerken met een andere confessie. Dat is inmiddels wel anders met het huidige 'tien keer gereformeerd'. Zonder het predikaat 'gereformeerd' al die 'tien keer' te wettigen, leven we inmiddels wel ná de synodes van Heemse 1984-85 en Spakenburg-Noord 1987. Kort samengevat spraken die uit, dat er op onaanvaardbare wijze tekort wordt gedaan aan de breedheid van Christus' werk en aan Gods barmhartigheid in het vergaderen van de kerk, als gesteld wordt (zoals door ds. J. Hoorn gebeurde) dat er buiten de kerk niemand gelovig of gereformeerd genoemd kan worden. 'Steeds is erkend dat de Here in zijn welbehagen nieuw leven kan werken, ook kerkelijk leven, buiten de grenzen van de kerk die in gehoorzaamheid zich heeft geïnstitueerd' (*Acta GS Heemse 1984-85*, art. 131, besluit II, grond 3; zie ook *Acta GS Zuidhorn 2002-2003*, art. 15). Heeft dit ook gevolgen voor onze avondmaalspraktijk?

Bevoegdheid van kerkenraad en synode

Artikel 60 spreekt zich naar het oordeel van de synode van Amersfoort-Centrum niet uit over de toelating van gasten uit andere dan zusterkerken. Dat betekende dat er op dat punt dus geen expliciete regeling bestond.

De vraag zou gesteld kunnen worden of op dit gebied elke plaatselijke kerk niet vrijgelaten zou kunnen worden om een eigen beleid te voeren. Sterker nog: was die vrijheid al niet aan de kerkenraden toegekend door de synode van Leusden 1999? Die synode besloot immers in het kader van de regelgeving inzake plaatselijke samensprekingen met het oog op kerkelijke eenheid: 'geen uitspraak te doen inzake een verzoek van de kerk van Hattem om de kerken de vrijheid te laten om onder nader omschreven condities leden uit de Christelijke Gereformeerde Kerken tot het avondmaal toe te laten'. De synode van Leusden voerde als grond aan: 'de GS wil niet treden in de bevoegdheid

van de plaatselijke kerken met betrekking tot de toelating tot de viering van het heilig avondmaal' (*Acta GS Leusden 1999*, art. 86, besluit 4). Dat lijkt erop te wijzen dat tot 2005 iedere plaatselijke kerk de vrijheid had voor een eigen beleid inzake gasten aan het avondmaal. Maar voordat al te vlot geconcludeerd wordt, is het goed erop te wijzen dat de synode deze uitspraak deed in het heel bepaalde en heel beperkte kader van haar besluiten inzake kerkelijke eenheid. En dat bovendien op een moment dat er nog geen zgn. 'federatief groeimodel' bestond (zie op dit punt nu: *Acta GS Amersfoort 2005*, blz. 298, sub 2.b). De vraag was dus ook door de synode van Leusden nog niet beantwoord: is de toelating tot het avondmaal niet gewoon een verantwoordelijkheid van de kerkenraad?

De synode van Amersfoort-Centrum heeft uitdrukkelijk overwogen dat een synode geen mensen tot het avondmaal toelaat. Dat doet een kerkenraad. Die toetst, weegt af en neemt de concrete beslissing tot toelating (vgl. grond 2: 'voor de concrete toelating tot en afhouding van het avondmaal is de plaatselijke kerk, vertegenwoordigd door haar ambtsdragers, verantwoordelijk'). Maar de grénzen waarbinnen een kerkenraad dat doet, zijn wel een zaak van gemeenschappelijke afspraak. Dat blijkt alleen al uit het feit dat we in de kerkorde een artikel als artikel 60 over de toelating tot het avondmaal hebben staan (vgl. grond 1: 'de toelating tot het avondmaal, geregeld in art. 60 KO, is een zaak die de kerken gezamenlijk aangaat')! Terecht heeft de PS Holland-Noord aan de *generale* synode gevraagd om een toelichting dan wel uitspraak over een in artikel 60 KO niet expliciet behandelde uitzonderingssituatie. En even terecht heeft de synode in haar antwoord de bevoegdheid van de kerkenraden erkend door geen gedetailleerde regelgeving voor te schrijven, maar de concrete toelating binnen vastgestelde kaders te laten aan de kerkenraden. Binnen generaal vast te stellen kaders hebben kerkenraden een eigen bevoegdheid en verantwoordelijkheid om gasten al dan niet toe te laten.

Er is in de pers geklaagd over onduidelijkheid van de door de synode genoemde ijkpunten. Maar dat heeft hiérmee te maken. De synode wilde niet op de stoel van de kerkenraden gaan zitten en niet treden in de concrete afweging die de eigen verantwoordelijkheid en bevoegdheid van de kerkenraad is.

Ze wilde slechts generaal vast te stellen grenzen aangeven.

Eigen verantwoordelijkheid?

De PS Holland-Noord 2005 omschreef als het gevoel van sommigen dat

1. artikel 60 KO niets zegt over de toelating van gasten uit andere dan zusterkerken, en
2. dat voor de toegang van die gasten de verantwoordelijkheid bij de avondmaalganger zelf ligt.

Het eerste heeft de synode van Amersfoort-Centrum toegestemd, het tweede heeft ze uitdrukkelijk ontkend.

De synode heeft geen streep afgedaan van de eigen verantwoordelijkheid van de gasten. Zij moeten zichzelf beproeven: 'alle deelnemers aan het avondmaal (gemeenteleden en gasten) worden in het formulier aangesproken op hun eigen verantwoordelijkheid naar 1 Kor. 11:27-29' (grond 3).

Maar daarnaast, zegt de synode, is er de verantwoordelijkheid van de christelijke kerk: 'de kerk is verantwoordelijk voor het heilig houden van de avondmaalstafel' (grond 3). Gasten van elders worden niet op grond van hun eigen inzicht toegelaten. Als ze behoren tot een kerk die als kerk van Christus erkend is, is het oordeel van hun eigen kerk(enraad) beslissend (grond 4). Als ze behoren tot een kerk die niet als zodanig erkend is, worden ze niet op hun

eigen getuigenis of op grond van het oordeel van hun kerkenraad toegelaten, maar worden ze toegelaten en door de gemeente aan tafel ontvangen nadat zij 'ten overstaan van de kerkenraad' die het avondmaal aanricht, hun instemming hebben betuigd met de gereformeerde leer en zij 'voor zover de kerkenraad bekend' godvrezend leven (grond 5). Het is die kerkenraad die zich ervan overtuigd moet hebben dat de gast voldoet aan de criteria die er voor avondmaalviering bestaan. Daarmee is dus maar niet het getuigenis van de avondmaalganger, maar het oordeel van de kerkenraad die toelaat, beslissend.

Plaatselijke effectuering

De synode heeft aangegeven zowel wat artikel 60 KO betekent als wat de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van kerkenraad en synode in dezen is.

Verderop hoop ik aan te geven welke criteria de synode door kerkenraden aangelegd wil zien. Voor nu volsta ik ermee in te gaan op de vraag waarmee ik begon: om wat voor effectuering vraagt dit besluit in de plaatselijke kerken?

De synode van Amersfoort-Centrum nam haar besluit naar aanleiding van een concrete vraag van de PS Holland-Noord 2005. Op die PS bestond onduidelijkheid over de reikwijdte van artikel 60 KO. Staat dit artikel een eventuele toelating van gasten uit andere kerken

toe of sluit het die bij voorbaat uit? Kunnen kerkenraden in dezen een eigen beleid voeren of niet? Op die vraag heeft de synode *geantwoord* dat als kerken gasten uit andere kerken willen toelaten, dat *mogelijk* is ('kan!') *mits* het gebeurt binnen het door de gezamenlijke kerken aangegeven kader. Daarmee is door de synode duidelijkheid geschapen voor een situatie die noch in artikel 60 KO noch ergens anders was geregeld, en waarover blijkens de vraag van de PS Holland-Noord 2005 onduidelijkheid bestond.

Er is door de synode geen gedetailleerde regel aan de kerken opgelegd die hun verplicht concreet aangeduide gasten toe te laten. Er is slechts een - tot dusver niet bestaande - *grens* gesteld. Daarbinnen blijft iedere kerkenraad bevoegd en geroepen tot een eigen beleid. Daarvoor geldt: *als* u gasten toe wilt laten, dan *kan* dat, maar wel *binnen dit kader*. Deze begrenzing dient als bindend aanvaard te worden, tenzij dit in strijd is met Gods Woord of de kerkorde (art. 31 KO) dan wel de kerken gezamenlijk van oordeel zijn dat deze regeling dient te worden veranderd (art. 33 KO).

Plaatselijke effectuering van het besluit in artikel 50 van de *Acta* van de synode van Amersfoort-Centrum houdt in dezen dus niet in, dat kerken worden gedwongen tot een door de synode gedetailleerd voorgeschreven nieuw beleid, maar dat kerken *als* ze gasten willen toelaten, daarbij moeten blijven binnen het afgesproken generale kader.

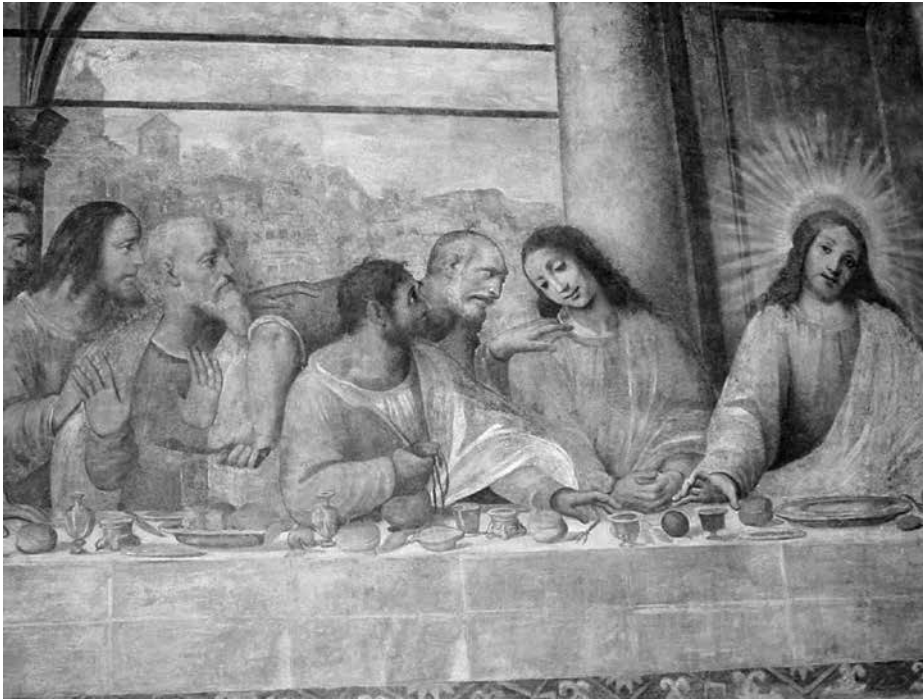
Kerkelijke gastvrijheid aan de tafel van de Here

In het artikel hiervoor ('Antwoord op een vraag') vroeg ik aandacht voor het besluit dat de synode nam rond de toelating aan het avondmaal van gasten uit andere dan zusterkerken. Het ging me daar om het algemene karakter van dat besluit: om welke effectuering vraagt het besluit van de synode?

In dat kader kwam ook de verhouding aan de orde tussen de verantwoordelijkheden van kerkenraden en synode.

Rondblik P. Niemeijer

Ik gaf aan dat het op de weg van de gezamenlijke kerken lag om een *kader* af te spreken waarbinnen zich de toelating tot het avondmaal beweegt. *Binnen dat kader* zijn de kerkenraden verantwoordelijk voor de concrete toelating en voor een concreet beleid op dit punt. Vandaar dat de synode heel algemeen bleef in de criteria die ze stelde. Ze ging niet

Het laatste avondmaal (Leonardo da Vinci, fragment)

op de stoel van de kerkenraden zitten en dwong ze ook niet tot een puur administratief toe te passen invuloefening.

Ik kondigde aan in een volgend artikel iets te zullen zeggen over de ijkpunten die de synode aanwees voor de toelating van gasten tot het avondmaal. Die belofte los ik met dit artikel in. Daarbij gaat het me niet om een *verdediging* van het besluit van de synode, maar om een *presentatie* ervan. Als betrokkene bij de besluitvorming ter synode vind ik dat anderen - en wel de kerken zelf - moeten oordelen over de houdbaarheid van dit besluit.

Het besluit van de synode

Voor het gemak citeer ik eerst nog maar even het bewuste besluit:

‘ten aanzien van leden van kerken waarmee geen zusterkerkrelatie bestaat, te antwoorden dat een kerkenraad iemand als gast aan het avondmaal kan toelaten, wanneer de kerkenraad zich ervan overtuigd heeft dat betrokkene:

- a. een aanvaardbare reden heeft het avondmaal in de gemeente te vieren en dat zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus,
- b. in de eigen kerk tot het avondmaal is toegelaten, niet onder tucht staat, instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld

in art. 60 KO;

- c. met het oog op deelname aan het avondmaal bereid is zich te onderwerpen aan de onderlinge aansporing en aan het toezicht van de kerkenraad.

De wijze waarop de kerkenraad gasten hiervan in kennis stelt moet duidelijk zijn voor zowel de gasten als de eigen gemeente’ (*Acta GS Amersfoort-Centrum 2005*, art. 50).

Het in het besluit genoemde artikel 60 KO luidt: ‘Tot het avondmaal van de Here zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Zij die uit zusterkerken komen, zullen op grond van een goede attestatie inzake leer en leven toegelaten worden.’

Tafel van de Here

Artikel 60 KO spreekt over ‘het avondmaal van de Here’. Het gaat om *zijn* tafel. Hij bepaalt de inhoud van en de toelating tot het avondmaal. Hij is het die allen die in Hem geloven, oproept te eten en te drinken tot zijn gedachtenis. Aan de tafel van de Here moet dan ook ruimte zijn voor ieder die door Hem geroepen wordt en die deelt in zijn gemeenschap.

Als kerken belijden wij dat we het avondmaal hebben te vieren naar de instelling van Christus. In de Schrift

wordt duidelijk dat Christus het avondmaal aangericht wil zien binnen zijn gemeente. Niet alleen de gemeenschap met Hem, ook de onderlinge gemeenschap tussen de avondmaalgangers wordt immers gevierd. In de gemeente van Korinte werd aan deze twee aspecten van het avondmaal kennelijk niet voldoende recht gedaan, want de apostel vermaant hen over de wijze waarop ze aan de gemeenschap met Christus en aan de gemeenschap binnen de gemeente inhoud geven. Of liever: over het gebrek aan geloof en zicht op deze twee punten. Men combineerde het avondmaalvieren met de dienst aan afgoden en boze geesten (vgl. 1 Kor. 10:14-22). En men trad puur solistisch op zonder oog voor de verbondenheid binnen het lichaam van Christus (vgl. 1 Kor. 11:17-34).

In de beschrijving van de gang van zaken in de eerste christelijke gemeente in Jeruzalem in Handelingen 2 valt op, dat men dagelijks in alle openheid bijeenkomt in de tempel, maar dat het brood aan huis gebroken wordt, in de beslotenheid van de (huis)gemeente (vs. 46). Ook valt op dat het breken van het brood plaatsvindt in de kring van hen die blijven volharden bij het onderwijs van de apostelen, de gemeenschap der heiligen en de gebeden (vs. 42). Dat impliceert dat er een duidelijke verbinding is met persoonlijke vroomheid, eenheid in de leer en praktisering van de onderlinge gemeenschap. Te verwijzen valt hier ook naar het beeld van de onderlinge bijeenkomsten, dat in Hebrëen 10 oprijst: het naderen tot God, het vasthouden aan de belijdenis van de hoop, de onderlinge aansporing en bemoediging tot liefde en goede werken, het samenkomen in de eigen bijeenkomsten (vss. 22-25). Aan deze setting zal een regeling voor gasten aan het avondmaal dan ook recht dienen te doen. En de kerken zijn geroepen daarop toe te zien en het heilig karakter van het avondmaal te honoreren (HC zd. 30).

Vier opmerkingen vooraf

Laat me voordat ik de concrete regeling van de synode langsga, vier opmerkingen vooraf mogen maken.

1. In de regeling van de synode wordt de toelating niet afhankelijk gemaakt van het eigen getuigenis

van de gast. Krachtens het besluit moet de kerkenraad die de tafel aanricht, zich overtuigen van... Dat is een actie van de kerkenraad dus! In de gronden is er sprake van dat 'ten overstaan van de kerkenraad' instemming betuigd moet worden met de gereformeerde leer. En er moet 'voor zover de kerkenraad bekend' sprake zijn van een godvrezend leven. Op welke wijze een kerkenraad dit precies vormgeeft en inricht, is een zaak van eigen beleid, als hij maar op een eerlijke en verantwoorde wijze tot dit oordeel komt. Daarbij komt dat ook de gemeente niet buiten het gezichtsveld mag blijven. Zij ontvangt immers de gasten in haar midden aan tafel. En voor haar dient de regeling dan ook duidelijk en transparant te zijn. Niet maar de kerkenraad, maar de christelijke kerk is verantwoordelijk voor het heilig houden van de tafel (HC antw. 82).

2. De stelling dat 'iedere gelovige in alle gereformeerde kerken avondmaal zou moeten kunnen vieren' is niet juist. Die opvatting gaat voorbij aan het feit dat Christus niet aan enkelingen, maar aan zijn kerk opdroeg het avondmaal te vieren. Ook doet het tekort aan de setting die ik in de vorige paragraaf noemde, waarin de viering van het avondmaal naar de instelling door Christus haar plaats heeft. De tafel van Christus staat in de kerk en ze is viering van o.a. de onderlinge gemeenschap die Christus in de kerk bewerkt en doet beleven.
3. Dat gasten die niet toegelaten worden, daarmee in feite geëxcommuniceerd of buiten het rijk van God geplaatst zouden worden, is een bewering die wel een bepaalde stemming kweekt, maar die niet is vol te houden. Niemand houdt gasten uit andere kerken immers af van het vieren van het avondmaal in hun eigen gemeente. Dat kunnen ze te allen tijde. Sterker nog: ze zijn ertoe geroepen in hun eigen kerk!
4. In de kerkelijke situatie van dit moment is er geen regeling te bedenken die niet ergens 'schuurt'. Exclusieve binding van het avondmaal aan het lidmaatschap van de 'eigen' kerken sluit hen buiten, die wel in Christus geloven en ook recht willen doen aan wat de Schrift over de kerk van Christus zegt,

maar niet tot een van de erkende zusterkerken behoren. Wordt daarmee recht gedaan aan de roep van Christus om het avondmaal te vieren en aan het feit dat het avondmaal geen vrijgemaakte specialité de la maison is? Aan de andere kant schuurt het vieren van het avondmaal als men niet tot dezelfde kerken behoort, langs de belofte van daadwerkelijke beoefening van de gemeenschap in de kerk van hen die avondmaal vieren. Er zal een regeling gevonden moeten worden die beide 'pijn-punten' in rekening brengt.

Kerkelijk

Kerkenraden die gasten uit andere dan zusterkerken toe willen laten tot het avondmaal, krijgen van de synode een aantal ijkpunten aangereikt. Het eerste is dat een kerkenraad bij het toelaten van gasten zich ervan overtuigd moet hebben, dat betrokkene een aanvaardbare reden heeft het avondmaal in de gemeente te vieren en dat zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus.

Met deze randvoorwaarde heeft de synode recht willen doen aan het kerkelijk karakter van het avondmaal. De pijn van de kerkelijke verdeeldheid en de roeping om aan de avondmaalgemeenschap concreet inhoud te geven, dienen open en eerlijk besproken te worden. Waarom wilt u, hoewel u geen lid bent van deze gemeente of een van onze zusterkerken, toch hier avondmaal vieren? Kunt u zich voorstellen dat het ons ook pijn doet: vandaag viert u het avondmaal hier, volgende week mogelijk ergens anders? Erkent u dat de Heer van de avondmaalstafel wel tot kerkelijke eenheid roept? En hoe denkt u de onderlinge gemeenschap die we hier aan het avondmaal genieten, daadwerkelijk in te vullen? Op welke manier denkt u, zeker als u incidentele gast bent, aan de opbouw van ons als gemeente mee te kunnen bouwen? De kerkenraad moet zich op dit punt van een positieve reactie van de gast overtuigen.

Er is opgemerkt dat dit een vaag criterium is. Er zijn toch heel verschillende soorten gasten? Inderdaad wordt er geen concrete en gedetailleerde invulling gegeven op dit punt. Dat is aan de kerkenraden, die mogelijk op dit punt ook tot verschillende afwegingen en praktijken komen. Dat hoeft niet bezwaarlijk

te zijn, als maar duidelijk is dat ook in onze individualistische tijd aan dit kerkelijk en gemeenschapselement van het avondmaal recht gedaan wordt. In het formulier wordt uitdrukkelijk aandacht gegeven aan de eenheid en gemeenschap die we aan het avondmaal beleven en belijden. We worden opgeroepen daar met daden inhoud aan te geven. Dan moet dit aspect ook zijn plaats hebben in de afweging die voorafgaat aan het toelaten tot het avondmaal. Dat dat voor moeiten plaatst als er gasten zijn die één keer de kerkdienst bezoeken, en pas op een laat moment ontdekken dat het avondmaal is, maar eigenlijk toch wel graag het avondmaal mee zouden vieren, zal waar zijn. Maar dat is een moeite waarbij niet de kerken, maar die gasten van inschikken moeten weten. Gasten die in hun eigen kerk zo vaak avondmaal kunnen vieren als nodig is.

Artikel 60 KO

In mijn vorige artikel gaf ik aan dat artikel 60 KO niet geschreven is met het oog op gasten vanuit andere kerken. Betekent dat dat dit artikel 'dus' op dit punt niets te zeggen heeft?

Dat is niet de redenering van de synode geweest. Die heeft ervoor gekozen de bestaande regel van artikel 60 KO te maximaliseren en door te trekken naar de gasten. Een kerkenraad die gasten uit andere dan zusterkerken toelaat, dient zich ervan te overtuigen dat betrokkene in de eigen kerk tot het avondmaal is toegelaten, niet onder tucht staat, instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld in artikel 60 KO.

Het eerste is dat de gast in zijn eigen kerk tot het avondmaal moet zijn toegelaten en daar niet onder tucht mag staan. Dat is een criterium dat ook de Christelijke Gereformeerde Kerken kennen. De gast is geen religieuze enkeling, die aan het oordeel van zijn eigen kerk geen boodschap zou hoeven hebben.

Vervolgens worden van de gast de twee zaken gevraagd die in artikel 60 KO als voorwaarden genoemd worden om tot het avondmaal te worden toegelaten: instemming met de leer en godvrezend leven. Uiteraard naar de mate waarin de kerkenraad die aan het avondmaal toelaat, daarover kan oordelen. We zijn nooit gehouden tot het onmogelijke!

Instemmen met de gereformeerde leer. Het is een vereiste die in de pers

nogal geïmpliceerd is. Hoe en waaraan meet je die instemming af? Vraag je van gasten niet méér dan van de eigen doopleden die belijdenis van het geloof doen? Hun wordt immers via het formulier van de openbare geloofsbelijdenis gevraagd om de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt, te belijden als de ware en volkomen leer van de verlossing. Dat is toch een ruimer toelatingscriterium? Wordt het avondmaal anders geen zaak van gereformeerden alleen?

Ik denk niet dat hier van gasten meer gevraagd wordt dan van de eigen doopleden die belijdenis doen. Van de laatsten wordt volgens de artikelen 26 en 60 KO immers verwacht dat ze belijdenis van het geloof doen 'naar de gereformeerde leer'. En daar wordt kennelijk geen enkele spanning bij gevoeld met de formulering uit het belijdenisformulier. Wat in het formulier als een *liturgische* vraag verwoord is, heeft in de artikelen 26 en 60 KO een *kerkrechtelijke* omschrijving gekregen. Die twee formuleringen - van de kerkorde en van het formulier - moet je niet tegen elkaar uitspelen: ze staan voor hetzelfde. Iets soortgelijks is te constateren bij beloftes die van ambtsdragers gevraagd worden. Aan hen wordt *in de eredienst* (liturgisch!) gevraagd of ze de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer van de verlossing aanvaarden. Daar wordt vervolgens een *kerkrechtelijke* invulling aan gegeven via een handtekening onder het juridisch geformuleerde ondertekeningsformulier. Niemand moet die twee beloftes - in de eredienst en in het ondertekeningsformulier - tegen elkaar uitspelen: ze zeggen - weliswaar op verschillende manier - hetzelfde. Terug naar het avondmaal: net zoals we bij catechumenen en belijdeniscatechisanten instemming met 'de gereformeerde leer' vragen, doen we dat ook bij gasten.

Dat de synode niet de bedoeling gehad heeft van gasten iets anders of iets meer te vragen dan van catechumenen en belijdeniscatechisanten, blijkt uit de formulering: 'instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld in art. 60 KO.'

Dat niet de gereformeerde 'leer', maar de gereformeerde *belijdenis* hier genoemd wordt, is niet zo vreemd. Die vormt de schriftelijke en voor ieder publiek kenbare neerslag van de gerefor-

meerde leer en in een altijd beperkt en compact gesprek met eventuele gasten is instemming daarmee de meest voor de hand liggende vraag. Temeer waar het bij de gasten gaat om broeders en zusters die in hun eigen kerk - via een catechetisch traject! - zijn toegelaten tot het avondmaal en heel bewust in een gereformeerde kerk avondmaal willen vieren (criterium a.). Van hen mag verwacht worden dat ze op de hoogte zijn met de identiteit van onze kerken en met de wijze waarop die bij ons vorm krijgt.

Wezenlijk is intussen, dat de gereformeerde leer c.q. belijdenis met zoveel woorden genoemd wordt. Dat is niet alleen in aansluiting aan de artikelen 26 en 60 KO. Het is ook gegeven met de overtuiging dat het in de gereformeerde leer niet om iets specifiek gaat, een *specialité de la maison*, maar om het katholieke geloof dat zich op het geheel van *de Schrift* grondt.

Toezicht

Het derde punt dat de synode noemt, is dat de kerkenraad die toelaat, zich ervan moet overtuigen dat betrokkene met het oog op deelname aan het avondmaal bereid is zich te onderwerpen aan de onderlinge aansporing in de gemeente en aan het toezicht van de kerkenraad.

Er wordt een beperking aangebracht: het gaat niet om een alomvattend toezicht, maar om aansporing en toezicht 'met het oog op deelname aan het avondmaal'. Er wordt niet méér gevraagd dan waargemaakt kan worden. Verder is er niet sprake van 'opzicht en tucht' van de kerkenraad: de terminologie die gebruikt wordt bij gewone kerkleden. Maar er is sprake van: toezicht van de kerkenraad. Dezelfde term als de synode van Leeuwarden 1920 gebruikte voor het toezicht op bewoners van zorginstellingen die als gasten kunnen worden toegelaten.

Waarom deze bepaling? Het spreekt vanzelf dat wie aan het avondmaal gaat, aanspreekbaar moet willen zijn voor de aansporing van de andere avondmaalgangers en de kerkenraad. Dat is gewoon blijk van een gezonde geestelijke opstelling van de gast ten opzichte van de avondmaalgemeenschap (vgl. Heb. 10:24v).

Maar daar komt nog iets bij. Het moet niet zo zijn dat iemand die na het avondmaal bijvoorbeeld vloekend op het kerkplein staat of zich aan een andere

aanstootgevende zonde schuldig maakt, en die daarop aangesproken wordt, zou kunnen zeggen: 'Waar bemoeit u zich mee; ik ben bij u helemaal geen lid!' Als iemand er dan op zou kunnen wijzen dat hij zich toch nergens toe verplicht heeft, staan een gemeente en een kerkenraad in een eventuele procedure hierover betrekkelijk machteloos. Het is daarom ook van *formeel* belang dat kerken deze zaak tijdig en expliciet regelen.

De gemeente

Eerder in dit artikel heb ik aangegeven dat een kerkenraad in dezen niet buiten de gemeente om kan handelen. Haar moet duidelijk zijn wat het beleid is. Zij is immers de gemeenschap die de gast in haar midden aan tafel ontvangt. Haar goedkeuring is nodig. Bovendien is gastvrijheid en aansporing/toezicht in de Gereformeerde Kerken een zaak die allereerst door de gemeente behartigd wordt. Vandaar de bepaling van de synode: De wijze waarop de kerkenraad gasten hiervan in kennis stelt, moet duidelijk zijn voor zowel de gasten als de eigen gemeente.

Kortom

1. De synode heeft met haar besluit over de toelating van gasten uit andere dan zusterkerken een - tot dan toe niet bestaande, maar wel in de kerkelijke weg noodzakelijk gebleken - duidelijkheid willen scheppen naar aanleiding van een wettig bij haar ingediend verzoek.
2. Daarbij heeft ze de bestaande richtlijn uit artikel 60 KO als leidraad genomen en de toelating van gasten uit andere dan zusterkerken gebonden aan de daar genoemde criteria.
3. Daarnaast wordt van de kerkenraden expliciet gevraagd het kerkelijk karakter van het avondmaal te honoreren en de zaak van de kerkelijke verdeeldheid aan de orde te stellen.
4. Op welke wijze kerkenraden deze regeling precies toepassen, is hun eigen verantwoordelijkheid. Zij zijn de door Christus geroepen *ambtelijke* colleges die concreet inhoud hebben te geven aan het bevel van Christus aan de gelovigen om te eten en te drinken tot zijn gedachtenis en die metterdaad hebben te waken over de heiligheid van het avondmaal.

Mooi boek over het Troostboek

'Een punt van grote betekenis daarbij is de steeds aanwezige drang om aan de ervaring van het geloof uitdrukking te geven. De waarheid wordt niet alleen geleerd, zij wordt ook in haar troostend karakter ervaren.' Deze woorden beschrijven niet de hedendaagse trend naar meer ervaring in het geloof. Ze komen uit de inleiding op *Het troostboek van de kerk. Over de Heidelbergse Catechismus*, een boek dat vorig jaar verscheen. We vestigen de aandacht op deze publicatie. Ook al om het vervolg van het gegeven citaat: 'De generatie van onze tijd zou daarom tot haar winst het erfgoed van de Reformatie, zoals in de Catechismus verwoord, een plaats moeten geven in het christelijke leven.' Aldus dr. W. van 't Spijker. Om die winst te kunnen maken is genoemd boek een waardevol hulpmiddel.

Reformatie

Het boek begint met een schets waarin drs. C.Th. Boerke in grote lijnen de ontwikkeling van de Reformatie in het Duitse keizerrijk van Karel V tekent. De verschillende spanningsvelden van de 16^e eeuw worden aangegeven, zoals de verhouding tussen de Duitse vorsten en keizer Karel V, tussen de keizer en de paus, en tussen Karel V en koning Frans I van Frankrijk. De Turkse dreiging was er, het opkomende nationalisme, de economische ontwikkelingen en de toenemende emancipatie. De kerkelijke misstanden en de behoefte aan reformatie worden aangeduid, en hoe onder die omstandigheden de reformatorische inzichten van Luther zich ontwikkelden.

We lezen over het Heidelbergse Dispuut in 1518 en de stellingen die Luther daarvoor formuleerde. Het dispuut met Johannes Eck uit 1519. Luthers geschrift aan de Duitse adel, zijn schrijven over de Babylonische ballingschap van de kerk en over de vrijheid van de christen passen de revue. Te lezen is hoe het komt dat het edict van Worms weinig effect sorteerde. Luthers grote- en kleine cate-

chismus worden kort besproken. Daarna gaat het over de rijksdag in Augsburg uit 1530 met de Augsburgse Belijdenis van de hand van Melanchton. Het Schmalkaldisch Verbond en ten slotte de godsdienstvrede van Augsburg uit 1555, die in feite een nederlaag betekende voor de godsdienstpolitiek van Karel V.

Dit hoofdstuk eindigt met de opkomst van het calvinisme in Duitsland, waarbij naast andere factoren, de overgang van keurvorst Frederik III van de Palts van groot belang is geweest. Dit eerste hoofdstuk frist de kennis van de Duitse reformatie op. Men wordt erdoor getroffen hoe de Reformatie voet aan de grond kreeg in een politiek en kerkelijk klimaat dat veelszins vijandig gezind was. Een wonder van God.

De catechismus

In het tweede hoofdstuk vertelt dr. W. Verboom hoe de ontwikkelingen in de Palts tot het ontstaan van de Heidelbergse Catechismus geleid hebben. Het is opmerkelijk dat de voorgangers van keurvorst Frederik III, die in het kort worden getypeerd, al een klimaat bevorderd hebben dat gunstig voor de Reformatie was. Uitgebreider is de aandacht voor Frederik III zelf. Het onderwijs in zijn vorstendom krijgt aandacht. Daarbij werd een taak gezien werd voor gezin, school en kerk, zoals dat later in Nederland ook gezien werd. De triangelgedachte, zoals de samenhang van gezin, school en kerk vandaag in het gereformeerd onderwijs wordt genoemd, heeft oeroude wortels!

Uit catechisatieboekjes blijkt dat de bekende drieslag van de kennis van de ellende, de verlossing en de dankbaarheid niet zo specifiek voor de Heidelbergse Catechismus is als wel gedacht wordt. In de lutherse reformatie was die al bekend voordat de Heidelberger

Dr. W. Verboom (foto RD)

bestond (p. 96). Ursinus heeft deze drieslag vermoedelijk daarvan overgenomen (p. 70). Dat is een indicatie van het katholieke karakter van de vroomheid in ons gereformeerde troostboek.

Er wordt afstand genomen van de opvatting, die nog altijd bestaat, dat Zacharias Ursinus en Caspar Olevianus samen de catechismus schreven. Dr. Verboom maakt aannemelijk dat de keurvorst aan Ursinus opdracht gaf een catechismus te schrijven. Zijn concept is besproken door een commissie van theologische hoogleraren en kerkenraadsleden. Daarna is er een bespreking geweest door o.a. de superintendanten, van wie Olevianus er één was. Als dit inderdaad de gang van zaken was, is Ursinus wel de eigenlijke auteur, maar werd zijn catechismus breed gedragen. Boeiend is te lezen hoe de keurvorst die, theologisch onderlegd als hij was, een werkzaam aandeel bij de opstelling van de catechismus heeft gehad, in 1566 zich tegenover keizer Maximiliaan voor deze catechismus verdedigde (p. 75). Zijn verweer - in extenso opgenomen evenals zijn voorwoord bij de gedrukte uitgave van de catechismus (p. 81v) - mag gelden als een voorbeeld van christelijk geloofsgetuigenis. Het is een verdienste van dit boek dat deze (en ook andere illustratieve) teksten opgenomen zijn, zodat ieder er kennis van kan nemen.

Boek van de maand

J.W. van der Jagt

De mensen

Drs. Boerke schetst de mensen die bij de totstandkoming van de catechismus

betrokken zijn geweest. Je raakt onder de indruk van wat zij soms hebben doorgemaakt en hoe wonderlijk hun levensloop is geweest. Ook laat het zien dat hun werkstuk een breed-reformatorisch, en daardoor katholiek, karakter heeft. Zo steunt Ursinus op materiaal van Luther, Melancton, Calvijn, Bullinger, Jud en Micron (p. 83) en zijn de betrokkenen nu eens hier en dan weer daar in Europa bij de Reformatie betrokken geweest.

De theologie

Het doet dan ook niet vreemd aan, dat W. van 't Spijker in zijn hoofdstuk over de theologie van de catechismus kan schrijven: 'Men kan veilig stellen dat het hele kerngebied van de Reformatie materiaal voor de catechismus leverde. ... Het is met de stukken aan te tonen dat vrijwel alle reformatoren zowel met hun diversiteit als met hun principiële eenheid present zijn' (p. 108). Er wordt dan ook terecht kritisch geschreven over de gedachte dat de Heidelberger een derde (en dus specifieke) soort van reformatie zou vertegenwoordigen, die op Bullinger teruggaat (p. 109v).

De catechismus kreeg een plaats in de kerkorde van de Palts. Dat wijst op de samenhang van de leer van het evangelie en de orde van de kerk: de orde van de kerk geheel gericht op de prediking van het evangelie (p. 114v). Wie mocht denken dat de catechismuspraak aan de hand van de Heidelbergse Catechismus (en dus de praktijk van een tweede kerkdienst), een Nederlandse bijzonderheid is, leert uit dit boek dat dit al in de Palts werd ingevoerd. Genoemde kerkorde regelt dat 's zondags voor de preek uit de catechismus werd voorgelezen en dat 's middags uit de catechismus geprekeet werd, ook met bijzondere aandacht voor de kinderen. Dit lag in de lijn van de gereformeerde opvatting over het wezen van de gemeente. Dat is 'een gemeente waarin de doop bediend wordt op grond van Gods beloften. Zij is tegelijk een gemeente waarin de gemeenschap met Christus daadwerkelijk beoefend wordt aan de dis van het verbond. Tussen die beide in staat het onderwijs dat in de catechismus gegeven wordt en dat geen ander doel heeft dan de toegang tot het Heilig Avondmaal te openen voor hen die van hun geloof belijdenis hebben afgelegd' (p. 116).

De theologie van de catechismus wordt thematisch beschreven. Dat geeft

een goed beeld van haar inhoudelijke samenhang. Zo wijst Van 't Spijker op de methode en indeling van de catechismus: die zet in met de troost en doet dat christologisch, trinitarisch en niet theoretisch, maar existentieel (p. 118). Bij deze troost hoort de kennis van onze ellende, verlossing en dankbaarheid. Deze drieslag is door heel de catechismus heen geweven. 'Zij vormen niet zozeer een verdelingsprincipe, maar zijn veeleer te beschouwen als onderdelen van het christelijke en getrooste leven, die samen de afhankelijkheid én de rijkdom ervan uitmaken' (p. 119). Het is om zo te zeggen het stramien waarop het troostvolle leven in gemeenschap met de Here God geweven wordt.

De catechismus kent geen hoofdstuk

Heinrich Bullinger

over de heilige Schrift (p. 122). Maar hij heeft, mede dankzij de inbreng van de keurvorst, een schat aan schriftverwijzingen. 'Het leerboek wilde een vertolking zijn van de waarheid naar de Heilige Schrift' (id.). Gewezen wordt op Gods Woord, waarin God Zich als de Driene bekendmaakt (vr. 25). De openbaring in het paradijs en daarna (vr. 19). Het geloofsvertrouwen wordt gewerkt door het evangelie (vr. 21). De Geest gebruikt de prediking van het evangelie om ons tot geloof te brengen (vr. 65). Het is door zijn Geest en Woord dat Christus zijn gemeente vergadert (vr. 54). De catechismus geeft geen theorie over de heilige Schrift, zegt Van 't Spijker terecht. Maar hij laat wel zien dat door heel de catechismus heen gesproken wordt over de Schrift als Gods Woord in actie waardoor de Geest ons laat delen in de troost die in Christus is. Op vergelijkbare manier verbindt Van 't Spijker ook bij andere thema's de vragen en antwoorden aan elkaar. Het resultaat is een fijn hoofdstuk dat laat zien hoe rijk het troostboek van de kerk is. Het kan ieder helpen die geroepen is om zondag na zondag over één catechismuszondag te

preken, om de inherente samenhang van het geheel in beeld te houden. Dat kan de catechismusprediking alleen maar verdiepen en verrijken.

In Nederland

Uiteraard geeft dit boek ook aandacht aan de plaats die de Heidelbergse Catechismus in de Nederlandse kerken gekregen heeft. Dr. Verboom geeft een globaal beeld van de catechese uit de tijd vóór de Reformatie en vervolgens van de reformatorische catechese. De plaats van (net als in de Palts ook hier) gezin, school en kerk krijgen aandacht. De moeite die het gaf om geregelde catechismusprediking in te voeren wordt gesignaleerd (p. 159). Leerboekjes uit de tijd vóór de Heidelbergse Catechismus worden genoemd (p. 161v). Dr. T.M. Hofman plaatst de kerkelijke aanvaarding van de Heidelberger in het politieke en sociaal-economische kader van die tijd, de strijd om de vrijheden tussen Karel V en zijn zoon aan de ene kant en de Nederlanden aan de andere kant. Hij wijst op de betekenis van de vluchtelingengemeenten in het buitenland. Zo kom je bij de import van de catechismus uit Heidelberg in de Nederlandse kerken. Daarbij wordt de rol van Petrus Datheen (p. 179-183) sterk belicht. De route waarlangs de kerkelijke erkenning van de catechismus bereikt werd, wordt getekend aan de hand van de kerkelijke vergaderingen, te beginnen bij het Convent van Wezel in 1568 en uitlopend op de Dordtse Synode van 1618/19. We worden geïnformeerd over de plaats en inrichting van de leerdienst (p. 195) en de betekenis van de schoolmeesters (p. 196v). Ook wordt de ontwikkeling geschetst waarin de catechismus tot ijkpunt voor de zuivere leer geworden is, iets wat in confrontatie met het remonstrantisme niet vanzelfsprekend verlopen is (p. 202v).

Prediking en catechese

Een bijdrage van dr. W.J. op 't Hof gaat over de plaats van de catechismus in prediking en onderwijs. Ook hier lezen we over de moeite die het kostte om de catechismusprediking van de grond te krijgen. Er waren praktische belemmeringen (p. 209), maar ook wilde men wel eens iets anders horen dan de catechismus en was er verzet tegen de inhoud ervan (p. 210). In de Groninger Omme-

landen moest de overheid predikanten dwingen met Zondag 1 te beginnen. Een jaar later was er van de dertien kerken in de classis Loppersum maar één met een goede opkomst voor de catechismuspreek. In de twaalf andere kwam de gemeente helemaal niet of nauwelijks. Ook van de kant van de Nadere Reformatie was kritiek. Met name Jakobus Koelman (p. 214-218) wilde af van de vaste regel voor de catechismusprediking. Hij vond dat de Schrift in de leerdienst in gedrang kwam. In de 19^e eeuw groeide er verzet omdat men zich niet meer in de leer van het troostboek kon vinden.

Soms lijkt het dat het kerkelijke standpunt van de auteur hem bij de beschrijving van de feiten hindert. Hij stelt enerzijds dat de catechismusprediking in ere gebleven is bij de gereformeerde gezindte binnen de Hervormde Kerk en de kerken uit de Afscheiding. Hij beweert anderzijds dat dit niet zo is bij de Gereformeerde Kerken, daarin op afstand gevolgd door 'de andere kerken wier bakermat in de Doleantie te vinden is' (p. 220). Maar sinds de Vereniging van 1892 kun je moeilijk meer spreken over kerken die 'uit de Doleantie' zijn voortgekomen. Toen vormden de Gereformeerde Kerken zich immers uit kerken van Afscheiding en Doleantie. Het beeld van de catechismusprediking kan dan ook getekend worden langs de lijnen die Op 't Hof trekt. Zo zijn de Gereformeerde Kerken (vrijg.) voortgekomen uit Afscheiding en Doleantie en ze kennen in kerkorde én praktijk de geregelde zondagse catechismusprediking.

Boeiend is het om te lezen hoe men naast de zondagse catechismusprediking, als voorbereiding en verwerkingen daarvan, thuis catechismuspreken las. Uit 16% van de Haagse boedelveilingen uit de 18e eeuw kwamen de catechismuspreken van Johannes van der Kemp. Die preken beleefden achttien herdrukken. Er was kennelijk vraag naar. Een tabel van verschenen prekenbundels en hun herdrukken van 1576 tot 1801 (p. 222), en een top-14 van prekenbundels uit de 17^e en 18^e eeuw (p. 230) bevestigen dit. Het beeld zou nog duidelijker worden als de omvang van elke oplage was genoemd. Dit is nog maar de statistiek. Uit dagboekfragmenten (p. 226-230) horen we hoe deze bundels werden gebruikt en verwerkt. Interessant om te lezen.

Het is jammer dat de 19^e en de 20^e eeuw er bekaaid van afkomen. In het voorwoord wordt al aangegeven dat daar nog weinig onderzoek naar gedaan is. Ik

denk dan niet alleen aan catechisatieboekjes en catechismuspreken, maar aan het genre van de catechismusverklaring. In 1886 begon A. Kuyper in *De Heraut* in een lange reeks de catechismus te verklaren, gebundeld in zijn vierdelige *E Voto Dordraceno*. Ook is te denken aan *Onze Catechismus* van B. Wielenga, *Het ware geloof* van S.G. de Graaf, *Zondagskinderen* van ds. H. Veldkamp of de *Heidelbergsche Catechismus* van K. Schilder. Onderzoek blijft nog nodig.

We worden door drs. M. Golverdingen geïnformeerd over de *catechisatieboekjes* die werden gebruikt. Een opvallend fenomeen! Immers, alleen al het feit dat men naast de catechismus catechisatieboekjes gebruikte, laat zien dat het leerboek van de kerk zelf om één of andere reden voor het onderwijs niet geschikt geacht werd! Niet dat alles wat daarvoor in de plaats kwam, zoveel beter was. Het lijkt me tenminste nogal 'overdone' als Cornelius Poudroyen 350 bladzijden nodig heeft om de Tien Geboden te onderwijzen. En wat te denken van Abraham Trommius, die de 129 vragen van de catechismus met 2173 (!) vragen verduidelijkt? Maar men voelde kennelijk moeite om de Heidelbergse Catechismus zelf te gebruiken. Het is dus geen nieuw verschijnsel als men met het oog op de jeugd van de 21^e eeuw moeite met de catechismus heeft!

Dat catechisatieboekjes inhoudelijk niet altijd een verbetering waren, is duidelijk als onder invloed van het piëtisme de 'waarheden van het geloof' en de toe-eigening van het heil uit elkaar worden gehaald. Het 'ik, mij en mijn' van de catechismus werd vervangen door het onpersoonlijke en objectievere 'hij, zij en men' (p. 251v). Onder invloed van de Verlichting verdween de catechismus uit het onderwijs, al bleef er een gereformeerde onderstroom (p. 264v).

De actualiteit

In het laatste hoofdstuk schrijft Van 't Spijker over de actualiteit van ons troostboek. Ik veroorloof me een vrij lang citaat waarin hij de historische achtergrond, het karakter van de catechismus en haar actualiteit aan elkaar verbindt: 'Uit de rijkdom van de reformatische traditie wist de Heidelberger bijeen te brengen wat van grote waarde was en wel op een manier die in staat was om tradities met elkaar te verbinden. Door de bevindelijke toon heeft hij

weten te boeien waar mensen de weg van de troost zochten en konden vinden. Door de toepassing van het drievoudige element van ellende, verlossing en dankbaarheid was hij in staat om de verbinding te leggen tussen theologische inhoud en de praktische, op de geloofservaring gerichte vroomheid. Die vroomheid vertegenwoordigde geen ervarings-theologie, die de bron in het menselijk hart meent te kunnen leggen. Zij was ontleend aan de heilsopenbaring van God in Christus, zoals deze in de Schrift is te vinden. Dáár ligt uiteindelijk de kracht van de Catechismus' (p. 272). Dat lijkt mij een treffende typering van ons troost- en leerboek. Het wordt vergeleken met de Nederlandse Geloofsblijdenis, de Dordtse Leerregels, met andere geschriften, bijvoorbeeld uit de Engelstalige wereld. Er is geen wezenlijk verschil met de catechismus van Westminster, maar die spreekt wel in een andere eeuw. Er is aandacht voor kritiek die op de catechismus bestaat, bijvoorbeeld met betrekking tot het avondmaal. Vanuit de rijkdom van wat de catechismus over de Heilige Geest onderwijst, wordt kritiek geoefend op de charismatische beweging die meent dat dit leerboek aan de gaven van de Geest tekortdoet. De wezenlijke betekenis van de Zondag over de kerk wordt helder aangegeven. Kortom, er is in deze bijdrage, net als in de hele bundel, veel te lezen en te leren. Zoals gezegd in het begin: we kunnen er onze winst mee doen.

Slot

Het zal de lezer duidelijk zijn dat ik dit boek graag aanbeveel. Er wordt op lezenswaardige wijze veel studie (verantwoord in een uitvoerige literatuurlijst) in samengevat. Het bepaalt je bij de blijvende betekenis van de aloude, enige en eeuwige troost. 'Wat 450 jaar geleden voor de keurvorst een besliste keus was, is ook voor ons nog een zinvolle vertolking van een belijdenis. Daaraan ontbreekt de theologie zeker niet. Toch is de eerste indruk niet die van een theologisch concept, maar van een pastorale benadering, ook van de moderne mens' (p. 290).

N.a.v.: Dr. W. van 't Spijker e.a., *Het Troostboek van de kerk. Over de Heidelbergse Catechismus*, Den Hertog, Houten 2005, ISBN 9033119358. 309 pag. Prijs € 28,90.

Vrijheid

was vrijheid een woord als
appelmoes, kanarie of meander,
gebak, slaolie, salamander

had ze tanden zoals
een dreumes, leeuw of hekwerk
of een bast bij een berk,
kastanje of een eik

kon vrijheid praten zoals
robots, mensen, televisiehelden
of erger nog, kon ze schelden
als pubers of bejaarden

dan was vrijheid een ding
dat je kon kopen, maken
of er een reisje naar boeken

maar vrijheid is niet van letters
of van hout,
ze schreeuwt niet,
blaas niet
bijt niet

Vrijheid is een daad.

Peter van Dijk

Een vers over vrijheid.
Dat past bij de meimaand.
Het zet ons aan het denken.
Wat doen we met onze vrijheid?
Het is een lichtvoetig vers,
uitgezonderd die laatste regel:
vrijheid is een daad.

Daarin ligt de zwaarte opgesloten.
Wat doen we met onze vrijheid in dienst van Christus?

De identiteitscrisis van de GKV

Identiteitscrisis, dat is een term die steeds meer valt in beschouwingen over de vraag: 'Hoe staan we ervoor als Gereformeerde Kerken (vrijg.)?' Zeker sinds het novembercongres in Garderen zoemt deze onheilspellende term rond. In *Radix* wil Martijn Horsman hierover zijn licht laten schijnen in een essay onder de veelbelovende titel: 'Weg uit de verwarring' (*Radix* jrg. 32, nr. 1, 2006). Horsman werd na zijn theologiestudie in Kampen medewerker in de Stads-hartkerk te Amstelveen en volgt momenteel een training Kerkplanting in New York (bij de Redeemer Presbyterian Church). Naar zijn overtuiging is op het ogenblik de identiteitscrisis van onze kerken 'volledig'. We zitten namelijk in de knoop zowel met ons verleden als met vandaag en met waar het nu heen moet. De gegroeide verwarring over ons verleden komt volgens hem het duidelijkst tot uiting in de terugblik op de 'doorgaande reformatie'. Hij beschrijft kort hoe daarbij de negatieve taxatie van dat verleden met zijn opbouw van gereformeerde organisaties aan de winnende hand is. Ik laat al de aanmerkingen nu maar zitten die op zijn summier historische overzicht te maken zouden zijn (bijv. over zijn onhoudbare stelling dat de eenheid met de CGK lang door ons geweigerd zou zijn met '1892' als motivatie). Interessanter is het om naar hem te luisteren wanneer hij duidelijk wil gaan maken waardoor het komt, dat de opgebouwde zuil niet verder is uitgebouwd, maar onder kritiek is komen te liggen (en, had hij er rustig bij kunnen zetten, ondertussen goeddeels afgebroken is). De oorzaak daarvan is namelijk niet minder dan wat hij noemt 'het failliet van de vrijgemaakte theologie'. Dat is nogal wat. Je bent dan gelijk nieuwsgierig. Wat is die vrijgemaakte *theologie* dan, die nu failliet is? Waarin onderscheidt die zich van *gereformeerde* theologie bijvoorbeeld? En wat is er dan van die gereformeerde theologie vandaag niet failliet? Die laatste vraag is eigenlijk het interessantst. Tenslotte is het toch altijd typisch vrijgemaakt geweest om aan het gereformeerde aanzienlijk meer te hech-

ten dan aan het vrijgemaakte. Het typisch vrijgemaakte dat nu failliet is, blijkt volgens Horsman vooral het denken achter de 'doorgaande reformatie' te zijn. Horsman schrijft:

5. Waar staan we eigenlijk? Het failliet van de vrijgemaakte theologie
Toen H.J.D. Smit (1994) een bespreking gaf van de specifieke theologische achtergrond achter de doorgaande reformatie werd in reactie hierop door velen ontkend dat de doorgaande reformatie theologisch gemotiveerd was. Bovendien werd Smit feitelijk het recht ontzegd om kritiek te leveren op het denken van Schilder en andere vrijgemaakte voormannen (Dijkstra 1995). Deze reactie was typerend voor het klimaat in de GKV halverwege de jaren negentig en heerst in delen van deze kerken nog steeds. Zodra iemand het waagt om 'het gereformeerde denken' aan te vallen, wordt hij tot de orde geroepen. Hij heeft immers toch getekend voor de gereformeerde belijdenis?

Zonder steeds te onderbreken waar kritische aanmerkingen vallen te maken (daar is namelijk geen beginnen aan), kan ik het toch niet laten aan te wijzen hoe hier het verhaal direct al ontspoord. Het is een vertekening van de geschiedenis om te beweren: in de jaren negentig was je in feite gelijk confessioneel ver-

dacht wanneer je kritiek op Schilder c.s. uitte. Zeker, Smits peiling is van verschillende kanten fors weersproken. Ook in dit blad is indertijd uitgebreid kritisch gereageerd op de beschouwingen van Smit, Huijgen en anderen die trachtten aan te tonen dat het theologiseren van Schilder, Greijdanus e.a. de kerken op het smalspoor hadden gebracht van kerkisme en normatief idealistisch heiligheidsdrijven. Maar niet het feit van deze kritiek, maar de *inhoud* van de kritiek van Smit e.a. riep protest op. *Inhoudelijk* protest. Ik denk bijvoorbeeld ook aan de waardige (en nooit beantwoorde of weerlegde) kritiek die prof. dr. C. Trimp gaf op Smit in *De Reformatie* (in 1998 opnieuw opgenomen in het derde en vijfde hoofdstuk van Trimps mooie bundel *Kerk in aanbouw*; een boek overigens dat Horsman - en wie niet - wezenlijk verder zou kunnen helpen in een terzake doende, billijke, sympathetisch kritische evaluatie van ons vrijgemaakte verleden!). Maar goed, ik houd me verder in en we luisteren rustig verder naar Horsmans voorstel voor een uitweg uit onze verwarring.

De redenering is dat er geen specifieke overtuiging zit tussen de gereformeerde belijdenis en de doorgaande reformatie. Maar deze redenering deugt niet. Er was wel degelijk sprake van een specifiek vrijgemaakte theologische overtuiging, en juist op dit vlak zijn de vrijgemaakten veranderd. Primair ligt de reden in een gewij-

zigde omschrijving van het 'waar staan we?'. De gedachte achter de doorgaande reformatie is niet overtuigend meer. Het vrijgemaakte denken is feitelijk failliet. Of misschien moet zelfs gesteld worden: de vrijgemaakte theologie is failliet. Van der Schee laat zien hoe de leer achter de doorgaande reformatie al snel als een gereformeerd gegeven werd beschouwd. Hieraan mocht niet getornd worden. Er bestaat volgens Van der Schee 'een enorme krampachtigheid om toe te geven dat we feitelijk in meerderheid een andere positie innemen dan twintig jaar of meer geleden.' (2002:13) Als er geen onderscheid is tussen de theologie van de doorgaande reformatie en de gereformeerde belijdenis, dan is een aanval op de eerste dus een vorm van ketterij. Lange tijd hebben theologen in de vrijgemaakte kerk dan ook maar om die hete brij heen gedraaid, terwijl de vervreemding zich gewoon doorzette. Of, in de woorden van Van der Schee: de theologen hobbelde achteraan (2002:13).

6. Een nieuwe identiteit

6.1 Theologie

Een uitweg ligt volgens Van der Schee in de theologie. Hij stelt dat het immense theologische tekort in de vrijgemaakte wereld moet worden aangevuld (2002:14). Het is zaak dat de achteraan hobbende theologen weer het voortouw nemen. Nu hebben theologen binnen onze kerken op dit moment een slechte naam en velen achten het onwenselijk dat de theologen nog voorop gaan. Dit heeft immers enkel ellende en verdeeldheid gebracht? Theologen zullen dit slechte imago deels aan zichzelf te danken hebben, maar een misverstand over de aard van theologie zou hier ook wel een rol kunnen spelen. Theologie is 'the intellectual reflection on the act, content and implications of Christian Faith' (Grenz/Olson 1992:9). Theologie bezint zich op de vraag wat het betekent om 'in Christus' te zijn en is als zodanig een zaak van identiteitsbepaling. In het licht van het voorgaande kan ik voor deze paragraaf de volgende vraag formuleren: hoe kan een theologische heroriëntering op het 'waar staan we?' het begin vormen van nieuwe identiteit voor vrijgemaakt-gereformeerden? Een positieve, theologische omschrijving van de eigen identiteit is hoog nodig. De identiteit van vrijgemaakt-gereformeerden heeft te lang in de negatie gelegen. We waren niet synodaal, we waren niet bevindelijk, enz. Maar wie zijn we nu eigenlijk in positieve zin? Wat is de reden dat wij als kerk bestaan? Wat is onze roe-

ping, onze uitdaging? Vrijgemaakten moeten een meer volwassen zelfomschrijving leren hanteren. De GKV is in zekere zin wat haar identiteit betreft de puberteit nooit echt ontgroeid.

Hoe moet zo'n positieve zelfomschrijving vorm krijgen? Zelf heb ik lang de oplossing gezocht in termen van visie en missie. Ik dacht dat het zou helpen om in positieve termen te verwoorden waar 'we' naar toe zouden willen.⁷ Hoe zinnig de verwoording van visie en missie (zeker voor een kerk) ook is, het biedt geen gezonde uitweg uit de verwarring. Het verplaatst hooguit de rechtvaardiging voor het bestaan van verleden naar toekomst. Maar de rechtvaardiging van ons bestaan ligt niet in verleden of toekomst. Het ligt zelfs niet in het heden. Niet in ons heden.

De rechtvaardiging van ons bestaan, zowel persoonlijk als collectief, ligt in God zelf. Dit klinkt cliché tot je de radicaliteit van deze gedachte, ook voor een collectieve identiteit, tot je door laat dringen. Een christen vindt zijn identiteit in Christus. Dit wil zeggen dat hij andere, identiteitsbevestigende overtuigingen en gedragingen steeds minder nodig heeft. Een individueel christen is niet beter dan anderen om wat hij in het verleden bereikt heeft of om zijn huidige status. Voor christenen gezamenlijk geldt dat ook. Theoretisch zullen velen dit erkennen. Maar in de dagelijkse ervaring van de werkelijkheid gelden andere regels. De praktijk leert dat wij ons al te makkelijk beter voelen als kerk of als denominatie, omdat anderen het zo slecht doen. En intussen stoppen we de eigen fouten veilig weg onder de warme deken van een superieure identiteit.

Maar voor wie werkelijk ontdekt wat genade betekent, verliest een dergelijke superioriteit elke betekenis. Het wordt irrelevant hoe rechtvaardig men is ten opzichte van een ander. Voor God doet het er eenvoudigweg niet toe. De christelijke kerk mag er zijn, maar niet vanwege een smetteloos kerkelijk verleden of vanwege het nauwkeurig voldoen aan de kenmerken van de ware kerk. De christelijke kerk vindt de rechtvaardiging van haar bestaan in Gods genade in Christus. Zo wordt het van minder belang voor het kerkelijk zelfbeeld of wij het allemaal zo goed voor elkaar hebben. Wij zijn gered door Gods genade, voor we überhaupt kerk waren. Er is geen gevecht nodig om de identiteit veilig te stellen. Voor de kerk is er geen verwerpelijk alternatief nodig om te weten wie ze is.

Het principe van christelijke genade is altijd weer verrassend eenvoudig. De uitdaging ligt hierin dit ook echt te vatten en

te integreren in het zelfbeeld. Daar ligt het strijdtoneel voor Gods kerk: zich eigen te maken wat God heeft gedaan. Het is een strijd die merkwaardig rustgevend kan zijn.

6.2 Relativering van het verleden

Ontdekking van Gods genade voor het zelfbeeld zet verleden en toekomst ook in een ander perspectief. Het verleden wordt veel minder belangrijk en dit kan leiden tot een meer ontspannen omgang. Zo kunnen we ons verleden weer leren waarderen als historie, als het verhaal van hoe degenen die ons voorgingen op hun eigen wijze gestalte hebben gegeven aan de christelijke kerk. Daarin hebben zij fouten gemaakt, hebben synodes onwijze beslissingen genomen. Maar dat is niet onmiddellijk een bedreiging voor het bestaansrecht van de GKV. Zelfs als zou blijken dat we in de jaren zestig de latere Nederlands Gereformeerden groot onrecht hebben gedaan, dan nog zijn we niet minder 'kerk van Christus'.

Natuurlijk valt hier veel meer over te zeggen. Het christelijk geloof is een historische religie en vindt zijn bestaansrecht in het werk van Christus in de concrete historie van deze wereld. En ik geloof zeker dat Gods Geest zijn kerk leidt. Ik wil dan ook niet beweren dat kerkgeschiedenis er niet toe doet. Christenen erkennen bijvoorbeeld terecht de autoriteit van de vier oecumenische concilies van de oude kerk. Waar het mij hier om gaat is dat een christelijk zelfbewustzijn de noodzaak wegneemt historisch 'gelijk te hebben'.

6.3 Hoe gaan wij verder?

Wie een nieuwe identiteit ontdekt, zal ook de toekomst in een nieuw licht zien. Een persoon die tot geloof komt, vindt een volledig nieuwe identiteit, zonder daarmee zijn persoonlijkheid te verliezen. Hetzelfde geldt voor het collectief van vrijgemaakt-gereformeerden. De eigenheid van deze groep wordt niet opgeheven in een radicale heroriëntering op het evangelie van genade, maar er in omgevormd en versterkt.

Vrijgemaakt-gereformeerden hebben de christenheid en Nederland veel te bieden, bijvoorbeeld in hun ondernemingsdrang en in de grote financiële bronnen die zij voorradig hebben. Ze hebben lang de nadruk gelegd op kennis en studie en zijn niet in de val getrapt van het anti-intellectualisme. De vele organisaties die men heeft opgericht kunnen christenen bewaren voor een piëtistische versmalling van het christelijk leven. Er is geen reden om laatdunkend te doen over deze erfenis. Het

kan allemaal ingezet worden in voor wat in mijn ogen de voornaamste taak is van de kerk: anderen bereiken met het evangelie van de genade.

Ik kan het ook anders zeggen. De vrijgemaakt-gereformeerden moeten hun toekomst wat meer loslaten. Veel van wat in de GKV plaats heeft gevonden op kerkelijke vergaderingen stond erg in het kader van controle. Veel was er op gericht om te zorgen dat de kerken hun gereformeerde karakter niet zouden verliezen. Die vrees is begrijpelijk, maar helpt niet echt. Angst voor de toekomst is een veel voorkomende uiting van een identiteitsproblematiek. Maar pogingen om de toekomst vervolgens te gaan beheersen versterken de problemen alleen maar. De weg om te gaan is die van het loslaten. Niet als een richtingloos opgaan in het niets. Wel als een moedige sprong in het duister. Want daar in het duister is vaste grond: een identiteit, niet gecreëerd, maar door God gegeven.

Ondanks de verwachting die de titel wekt, heb ik niet de indruk dat we hier door Horsman ook maar een centimeter vooruit geholpen worden op een weg uit de, inderdaad niet geringe, verwarring die ons momenteel parten speelt. Hij helpt hooguit die verwarring vergroten. Dat kan ook niet anders als je zó globaal en onzuiver typeert, zó nalaat te benoemen welke theologische inhoud failliet zijn en waarom, en zó compleet niet vanuit het Woord taxeert (maar vanuit wat sociologie en psychologie over persoonlijke en collectieve identiteitscrises leren). Dat loopt dan ook allemaal uiteindelijk uit op niet meer dan enige stichtelijke gemeenplaatsen als oplossingsrichting (onze identiteit ligt in Christus en heroriëntering op het evangelie van de genade).

Het is, om maar één voorbeeld te noemen, natuurlijk een overzichtelijke benadering om te stellen: zoek je identiteit niet in wat je *niet* wilt zijn, maar in wie je *wel* wilt zijn. Maar afgezien van het voordeel van de overzichtelijkheid heeft deze benadering het grote nadeel van de verregaande eenzijdigheid en onbillijkheid. Onze kerken hebben in de door Horsman gewraakte periode naar

mijn overtuiging vooral iets *wel* willen zijn: nl. *gereformeerde* kerken. En ze zijn het door Gods genade geweest ook. Wat het schriftgezag betreft. Wat de confessionele betrouwbaarheid betreft. Wat het gaan voor de eenheid van het leven betreft (de confessie is geen belijdenis voor louter binnenkerkelijk verkeer). Wat het leven uit pure genade alleen betreft. Het streven naar 'doorgaande reformatie' op de manier zoals die vanaf de jaren veertig praktijk is geweest, heeft aan die identiteit recht willen doen. En je kunt (én moet) achteraf in alle vrijheid kritisch evalueren wat de sterke en de zwakke kanten daarvan zijn geweest (in de toen gekozen vormgeving), maar onze identiteit was wat we wél wilden zijn! Kerken onder het Woord.

Gegeven identiteit

En of wij de deugden of de sterke punten van ondernemingsdrang en grote financiële bronnen hebben of een erfenis van studiezin en verzet tegen piëtistische versmalling, is allemaal aardig, maar ook allemaal secundair. Daar valt van alles over te zeggen, maar wat ik van het verleden niet wil loslaten (omdat je dan namelijk van de toekomst geen sprong in het duister hoeft te maken), is de overtuiging dat je veilig gaat als je de band wilt bewaren met de *belijders* die de broeders van ons directe gereformeerde voorgelacht waren. En dat ongetwijfeld met al hun fouten en eenzijdigheden die je eerlijk, en dus dan concreet, onder ogen moet willen zien (zoals ons nageslacht dat van ons zal moeten doen, als het tenminste een gereformeerde identiteit zal hebben). Maar wel: gereformeerde belijders. Wat zouden we veel van de huidige narigheid te boven komen als we eens geen identiteit zouden zoeken, maar bewaren. Wanneer we verder zouden gaan met de identiteit die we in het verleden niet hebben veroverd of gevonden, maar die inderdaad aan ons werd *gegeven!*

Gaat het in de kerk om historisch gelijk te hebben? Niet, als je daarmee bedoelt dat je geschiedenis zonder gebreken en eenzijdigheden en beperkingen moet zijn geweest, wil je vandaag weten

dat je kerk bent. Maar wie zegt (wat Horsman ook zegt) dat Gods Geest zijn kerk leidt, moet dan ook willen weten hoe Hij dat gedaan heeft en wat Hij daarin gegeven heeft. Omdat de Heer van de kerk ook vandaag zegt: 'Houd vast wat gij hebt opdat niemand uw kroon neme' (Op. 3:11). Wanneer Horsman als hét strijdtoneel voor Gods kerk noemt: het je eigen maken wat God heeft gedaan, dan wil ik daar op zich wel 'amen' op zeggen. Toch zullen we dan wel niet hetzelfde bedoelen, vrees ik. Want als ik iets mis in zijn verhaal, dan is het juist dát: de dankbare aandacht voor wat God heeft gedaan in kerken die echt kerken waren, en die, met alle lek en gebrek, hebben vastgehouden - en dat dwars tegen een hoop dwaling en tijdgeest in - wat ook echt *de* identiteit van de kerk vormt en uitmaakt: *Christus' Woord bewaren en zijn naam niet verloochenen* (Op. 3:8).

Er is meer dat door dit essay in me wordt losgemaakt, maar het is maar een Persrevue. Laat ik ten slotte aandacht mogen vragen voor de volgende waarneming van Horsman (in zijn nootje 5):

De frustratie van wat heet 'de nieuwe vrijgemaakten' (en van bezwaarden binnen de GKV) over het gebrek aan een beargumenteerde weerlegging van hun standpunten is goed te begrijpen. De regels van het spel zijn gewijzigd zonder dat dit op metaniveau gecommuniceerd is. De context waarbinnen zoveel in de vrijgemaakt-gereformeerde kerken vanzelfsprekend was, is veranderd. De 'oude' theologie is officieel nog geldig, maar er zijn er nog maar weinigen die er werkelijk in geloven. Een dergelijke, letterlijk 'onverantwoorde' wijziging van de spelregels moet wel leiden tot conflicten. De wijziging van de spelregels zelf is geen slechte zaak. Er is echter wel minstens een verantwoording nodig van die wijzigingen, maar juist dat durft men niet aan.

Over dat 'geen slechte zaak zijn' valt nog te discussiëren, maar de waarneming die Horsman hier doet, verdient goede aandacht.

Nader Bekeken

Neem een proefabonnement op NADER BEKEKEN! U ontvangt het blad 3 maanden lang voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op NADER BEKEKEN. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang!
Bel 050-3013636 of mail woordenwereld@scholma.nl of kijk op www.woordenwereld.nl.

Verlangen naar meer

In het maartnummer van *Theologia Reformata* verzorgt prof. dr. G.C. den Hertog de rubriek 'Reflexen'. Hij laat heel wat van de congressen en publicaties de revue passeren, die rond het thema 'meer van de Geest' aandacht hebben getrokken de afgelopen tijd. Hij verbindt er een aantal boeiende gedachten en opmerkingen aan, waarvan ik er een aantal doorgeef. Hij schrijft bijvoorbeeld (p. 68v):

Wisselwerking

Verlangen naar meer. Het is goed dat die vraag aan de orde is, en we moeten haar ook terdege horen. Wie zal ontkennen, dat we in een schrale tijd leven, waarin de menselijke ziel groot gevaar loopt te verkommen? Hier wil ik inzetten met enkele kanttekeningen, en wijzen op één bijeenkomst die ik nog niet heb genoemd: de Lezersdag van Kontekstueel van 8 oktober 2005, die gewijd was aan de 'emotiecultuur'. Op die studiedag gaf dr. A. Verbrugge eerst een kenschets van de belevingscultuur en 's middags was er een lezing van prof.dr. C. van der Kooi over 'Godservaringen in een belevingscultuur' (Kontekstueel 20 [2005/2006] nr. 2 [december 2005] 9-13). Het was goed dat dit de beide lezingen waren. De vraag om 'meer van de Geest' hééft ontegenzeggelijk te maken met wat breder in de cultuur speelt. Er is een wending van de nadruk op de ratio náár het gevoel. De ratio zelf had al eerder ook een verschuiving laten zien. Was het in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw zó, dat de ethiek een sterk verplichtend karakter had, met als opdracht de realisering van gerechtigheid en vrede op wereldschaal, halverwege de jaren tachtig blijken de hoge standaarden niet gehaald te kunnen worden en heroriënteert de ratio zich op het welbegrepen eigenbelang. Nu, als dat dan toch de nieuwe maatstaf mag zijn, is het nog maar één stap om bij de toename van welvaart er nu ook van te gaan genieten. En dan 'verveelt' het 'gewone' al snel. Wij mensen blijken niet zomaar aan het apostolisch vermaan om tevreden te zijn met wat we hebben, te willen en te kunnen beantwoorden. We zoeken vandaag die 'kick', dat 'extra', in een verre en avon-

Dr. G.C. den Hertog

tuurlijke vakantie, of in een op andere wijze opzoeken van de grenzen. De omslag die zich bij sommigen in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt aftekent, van een sterk rationele geloofsbeleving naar een oriëntatie op het gevoel staat niet los van de golfbewegingen in de cultuur. De roep om lichamelijke ervaring in de eredienst, zoals die niet alleen in de bijdrage van prof.dr. C. van der Kooi op de Lezersdag van Kontekstueel, maar óók in de bundel van H. ten Brinke e.a., Meer dan genoeg, te beluisteren valt, staat niet los van de cultus van de zintuigen als middelen om extase te beleven. Daarmee bedoel ik geenszins een waardeoordeel uit te spreken of ook het een tot het ander te herleiden, maar enkel een verband, een wisselwerking aan te geven. Juist wat in de samenleving als vraag leeft - vanuit de ervaren leegte - kan en wil de Heilige Geest opnemen, veranderen, heiligen en in dienst nemen om daardoor in onze cultuur opnieuw plaats te maken voor het Evangelie van Jezus Christus. De hoofdstroom in onze cultuur heeft zich afgesloten voor God en zijn Evangelie, en dat heeft de concrete gestalte van een zich sterk maken van de ratio aangenomen. De kerk heeft daar een tik van meegekregen, en soms ook meer dan dat. De roep om wat onze ratio te boven gaat, om wat ik

niet beheers maar wat mij meeneemt, is minstens óók een onbetaalde rekening voor achterstallig onderhoud van de ziel.

Christus en de Geest

Eén van de gevaren, die van gereformeerde zijde zijn en worden aangewezen, is dat de Geestesgaven zich kunnen verzelfstandigen ten opzichte van Christus. Is het niet het grote werk van de Geest om Christus te verbeerlijken? Neemt de Geest het niet alles uit Hem? Bezwaren van deze aard kunnen worden geuit om hetgeen het Nieuwe Testament over de werkingen van de Geest zegt, te neutraliseren en de oren te sluiten voor wat de Geest zelf over de gaven zegt. Dat is echter niet mijn oogmerk. Het moet er wat mij betreft om gaan echt vérder te komen, en beide recht te doen: het onderkennen van zowel de armoede van een rationeel beheersbaarheidsideaal als ook van het gevaar dat de Geestesgaven een eigen leven gaan leiden. Vanuit die instelling heb ik enkele vragen bij de wijze, waarop in Stromend van levend water Handelingen 19,1-12 aan de orde komt. We lezen daar van Paulus die op zijn rondreis in Efeze op leerlingen van Johannes stuit, die niet weten dat de Heilige Geest is uitgestort. Zij hebben de boodschap gemist dat de Messias Jezus is gekomen, geleden heeft, is opgestaan uit de doden en door zijn Geest werkt. Centraal staat hier dat als Paulus hun Jezus Christus verkondigt en zij zich gelovig en dankbaar aan Hem toevertrouwen en zich laten dopen in de naam - dat is de levende tegenwoordigheid van Jezus Christus - de Heilige Geest ook over hen komt. Kees Goedhart ziet de spits van die pericoop in de ontkenning van het automatisme dat tot geloof komen ook inhoudt de Geest ontvangen (20). Dat de leerlingen van Johannes de Geest pas ontvingen nadat er 'voor hen gebeden [was] voor de uitstorting van de Heilige Geest', wijst er volgens hem duidelijk op dat je wel kunt geloven, maar dat daarmee niet is gezegd dat je ook vervuld bent met de Heilige Geest. Goedhart's toepassing voor de lezers is, dat de doop in de Heilige Geest 'niet met uw behoud te maken' heeft, maar met het 'functioneren' als christen. Ik vraag me af hoe hij deze gedachten uit dit

gedeelte meent te kunnen afleiden. Nog eens: het gaat hier om leerlingen van Johannes, die buiten de levende stroom van het Evangelie van Jezus Christus staan. Zij bevinden zich nog in het stadium van Israël vóór de openbaring van Jezus Christus. Het gaat in Handelingen 19,1-12 mijns inziens niet om een volheid, waarvan mensen die Christus al kennen en in Hem geloven soms geen weet hebben, maar om een onbekendheid met de komst en het heilswerk van Christus. Ze kennen de 'naam' van Jezus niet, dat is die 'naam', waarin 'beking tot vergeving van zonde aan alle volken' gepredikt moest worden 'aan alle volken' (Lk 23,47). Dat ze die naam van Jezus niet kennen is in Handelingen 19,1-12 de achtergrond van het missen van de vervulling met de Heilige Geest!

Op diezelfde pericoop gaat ook prof.dr. J. Hoek in, zowel in zijn bijdrage aan deze bundel als ook in zijn 'Ruim baan voor de Geest - dogmatische kanttekeningen' in een bundel vanuit de Christelijke Hogeschool Ede (R.J.A. Doornenbal en P.A. Siebesma [red.], Gaven voor de gemeente. Over het werk en de gaven van de Heilige Geest, Zoetermeer 2005, 72-92, m.n. 87, 89). Hij ziet het zó, dat deze leerlingen van Johannes niet wisten van 'de volle maat van het werk van de Heilige Geest', en 'nog in het voorportaal van de nieuw-testamentische gemeente blijken te staan'. Hoek acht het 'positief', dat deze discipelen van Johannes zo ootmoedig waren dat ze zich aan het onderrecht van Paulus overgaven. Als ze zo naar de apostel luisteren komt het tot een 'verrassende doorbraak'. Hoek vervolgt: 'Dat is ook vandaag mogelijk bij gemeentelieden die niet verder zijn gekomen dan het voorportaal' (14). Ik onderstreep graag, dat de bereidheid zich te laten onderrichten in het horen naar het Evangelie van belang is, al teken ik daarbij aan dat die in deze pericoop niet naar voren wordt gehaald of zelfs maar genoemd. Het lijkt mij goed en nodig om uit te laten komen, dat het hier niet gaat om een verrijking en vervulling van het geloofsleven, maar wel degelijk om het al dan niet levend kennen van en verbonden zijn met Christus.

Den Hertog schrijft dan een en ander over de ziekenzalving en de betekenis van Jakobus 5:13-18. Daarna gaat hij verder over de profetie:

Profetie

Als het gaat over de gaven van de Geest heb ik het meest behoefte aan profetie. In

1 Korinthiërs 14,1 roept Paulus de gemeente op te streven naar de gaven van de Geest, maar vooral naar het profeteren. Als een gave werkelijk uit de Heilige Geest is, is zij gericht op Jezus Christus en heeft zij het karakter van dienst. In veel spreken over vervulling met de Heilige Geest dat ik vandaag beluister, kan ik niet aan de indruk ontkomen dat het een christelijke variant is op wat in de huidige cultuur speelt: verlangen naar de directe beleving, misschien zelfs wel in het uit zijn op een kick. In de profetie gaat het evenwel om een onderkennen van hoe God zijn weg gaat in deze tijd, waarin Christus als Hoofd boven alles is gegeven aan de gemeente die zijn lichaam is, vervuld met Hem, die alles in allen volmaakt (Ef. 1,22v). Dat lijkt me bijbels en gezond: oog voor het spoor dat Christus trekt. In Stromend van levend water kom ik dat niet steeds tegen. Menno Helmus vertelt bijvoorbeeld van een counselor die tijdens het gebed met en voor een ernstig depressieve en zelfs potentieel suïcidale vrouw ineens moet denken aan een klein wit hondje. Als hij dat zegt blijkt hij op het goede knopje gedrukt te hebben. Ooit bezat de vrouw een dergelijk hondje, dat bij een verhuizing werd afgemaakt, hetgeen haar een diep trauma bezorgde. Toen dit verhaal naar buiten kwam werd de weg tot genezing gevonden (41). Eerlijk gezegd doet dit mij meer aan het 'medium Char' denken dan aan werk van de Heilige Geest, en houd ik het liever bij de onvolprezen Pearle-reclame van de 'hel-

derziende' echtgenote.

In heel de discussie zoals ik die onder ogen gekregen heb is niet of nauwelijks aandacht voor de hermeneutische vragen. Hebben we een hermeneutisch gescherpt bewustzijn? Beseffen we dat we vanuit een bepaalde tijd en een bepaalde context gaan vragen naar de Geest? Maar net als alle hermeneutiek moet ook de bezinning op de Geest door het kruis één! Onder hermeneutisch gezichtspunt zou ik willen vragen of de gerichtheid van onze tijd op het 'ik' - die veelal de gestalte heeft van een afgeslotenheid voor het bevrijdende niet van mezelf hoeven te zijn van Zondag 1 - wel kritisch genoeg getoetst wordt. Zijn we voldoende bedacht op het gevaar dat men, waar men hoog opgeeft van de Geestegaven, Jezus Christus uit het oog kan verliezen? Hierboven heb ik een brief van Luther uit mijn geheugen weergegeven. Ik zet er nog een ander Luthercitaat naast, óók uit een brief aan Melancthon vanaf de Wartburg, als in Wittenberg geestdrijvers hun intrede hebben gedaan: 'Als je te horen krijgt, dat alles glad, rustig, devoot (zoals ze dat noemen) en vroom er aan toegaat, zelfs als ze zeggen dat ze tot in de derde hemel opgetrokken zijn, zul je daaraan geen bijval geven, omdat het teken van de Mensenzoon ontbreekt, het infernum, het enige kenmerk van de christenen en het zekere criterium om de geesten te onderscheiden' (Luther, WA Br. 2, Nr. 450).

Belijdenisgeschenken

De Stichting Woord en Wereld heeft inmiddels 69 brochures uitgegeven. Een aantal van deze brochures is zeer geschikt om cadeau te geven aan iemand die belijdenis van het geloof gaat afleggen. Hierbij ziet u een selectie.

Zie voor meer belijdenisgeschenken:
www.woordenwereld.nl

Eind mei verschijnt cahier 69, een schitterend belijdenisgeschenk: Het verbond van Gods liefde

Ds. Clarence Stam

Omdat het verbond het hart van de evangelie-prediking is, verdient het ook in onze tijd aandacht en waardering.

Over dat verbond verscheen in 1999 van de hand van de Canadese predikant Clarence Stam (1948) het boek The Covenant of Love. Een herdruk volgde in 2001.

Onder de titel Het verbond van Gods liefde wordt dit boek nu in het Nederlands gepubliceerd. De schrijver wil laten zien hoe het verbond een sleutelbegrip is in de Bijbel. Het verbond werd gesloten in het Oude Testament en in het Nieuwe Testament werd het voortgezet als het nieuwe verbond in Christus, door zijn bloed.

Allereerst wordt de geschiedenis van het verbond beschreven. Daarna worden de aard en de bedoeling ervan uiteengezet. Dit alles staat in het licht van de rijkdom die God ons hierin geeft door Jezus Christus.

Een aantal belangrijke punten komt hierbij naar voren. God sloot zijn verbond met de hele mensheid. Na de zondeval bleef Hij trouw aan wie Hem vrezen. Daarnaast wordt in Het verbond van Gods liefde sterk benadrukt dat het verbond geen contract is, maar een levende relatie. Uitgelegd wordt waarom die liefdesrelatie bestaat, en wat de betekenis van het verbond is voor de menselijke verantwoordelijkheid. In het verbond staan Gods beloften altijd voorop. Door het leven vanuit het verbond worden we ons ervan bewust dat alle eer alleen God toekomt.

De Bijbel leert ons dat het verbond voortkomt uit Gods grote liefde. Zo was dat al bij het begin van de schepping, en de eeuwen door heeft Hij Zich aan het verbond gehouden door het geven van zijn enige Zoon, 'opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft'.

